

Pragmatisk objektivitet i medietekster

En stemmeanalyse av Aftenpostens fremstilling av arkitekturdebatten

Mali Aalbu

NOR4091

Masteroppgave i nordisk, Lektorprogrammet
Retorikk, tekst og språklig kommunikasjon

30 studiepoeng

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultet
Våren 2023

Pragmatisk objektivitet i medietekster

En stemmeanalyse av Aftenpostens fremstilling av arkitekturdebatten

Mali Aalbu

© Mali Aalbu

2023

Pragmatisk objektivitet i medietekster

Mali Aalbu <http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgavens formål er å diskutere hvordan journalistisk objektivitet og subjektivitet kommer frem i arkitekturdebatten i Norge, og hvordan offentlige debatter skal representeres på en rettferdig måte i nyhetsartikler. Gjennom stemmeanalyse vil jeg sammenligne hvordan de empiriske deltakerne i medietekstene fremstilles, og undersøke i hvilken grad dette påvirker avisens standpunkt i offentlig debatt.

Arkitekturdebatten er blitt en stor, offentlig debatt i mediene de siste årene. Boligbyggere, institusjoner, byantikvarer, arkitekter, psykologer og enkeltmennesker tar del i debatten om hvorvidt de nye byggene i Norge er tilfredsstillende for øyet. Arkitekturopprøret, en bevegelse som romantiserer tradisjonell arkitektur og ønsker mer av det i nye bebyggelser, er i front av debatten. Opprøret har vekket engasjement, og inkludert enkeltmennesker til å ta del i debatten. Det ble fort en debatt som inkluderer alle som har en mening, og ikke bare folk i fagfeltet. Arkitektur er noe vi alle som innbyggere omgir oss med hver dag, og nå har debatten blitt dagsorden på en helt annen måte.

Mediene er i stor grad med på å forme dagens samfunnsutvikling, og deres arbeid i representasjoner av offentlige debatter er viktig for hvordan debatter blir synliggjort og hvordan de får utfolde seg. Gjennom analyser av Aftenpostens nyhetsartikler knyttet til arkitekturdebatten, vil jeg se på journalistens valg i representasjonsmåter av de ulike stemmene. Pragmatisk objektivitet, som tittelen på oppgaven presenterer, kan i denne forstand forklares som «tilpasset objektivitet». Nyhetssakene skal jo forholde seg nøytralt til oss som lesere presentere begge sider av en debatt, men hvordan skal egentlig en stor, offentlig debatt fremstilles? Hva er en rettferdig måte å representere stemmene i artikkelen på? Og kan journalisten egentlig være fullstendig objektiv?

Forord

Man skulle tro at det å skrive master føles voksent, og som å ha rundet livet på en måte. Det er jo alle de smarte som skriver en master, liksom! Og når man har en master, er livet komplett! Allikevel sitter jeg her i innspurt av innlevering og er en like forvirret student som det jeg var da jeg som nyflytta 18-åring satt meg i en forelesningssal på Georg Sverdrups hus en sensommerdag, overveldet av all informasjonen det var forventet at vi skulle høre, forstå og huske på knappe to timer. På en måte merker jeg lite forskjell nå som 23-åring, men er det kanskje en god ting?

Så er det vel slik at man forandrer seg uten å være bevisst på det også. I løpet av studietiden har jeg flyttet fem ganger, overlevd en pandemi og funnet kjærligheten. At de siste fem årene skal munne ut i en denne oppgaven føles rart, for det er selvsagt ikke slik at denne oppgaven representerer den personen jeg er utviklet meg til å være. Slik en kompis av pappa skrev på russekortet sitt på 80-tallet, og som jeg selv skrev på mitt: «Jeg skal ikke la skolegangen stå i veien for min utdanning». Men jeg tror at uansett om det er livet som byr på utfordringer, eller om det er utdanningen man tar, så lærer man alltid av det man velger å bruke tiden sin på.

Takk til veilederen min, Kjell Lars Berge, for gode samtaler om arkitektur, boligmarkedet, Italia og ellers tilfeldige samtaleemner. God veileder er du også, og uten ditt faglige engasjement hadde ikke denne oppgaven blitt noe særlig av.

Takk til foreldrene mine, som på mange måter har støttet meg gjennom hele studietiden min. Fredagspizza og et glass vin har vært en fantastisk avkobling fra en til tider stressende hverdag. En siste, og stor takk til samboeren min, Gullik, for utallige kaffekopper, innkjøp av eventyrsjokolade og tålmodighet og klemmer når jeg er overveldet og stresset.

Sjalabais, Blindern!

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	5
Forord	7
<i>Innholdsfortegnelse</i>	9
1. Innledning	11
2. Journalistikkens plass i medieforskningen	12
2.4. Artikkelutvalg i min analyse	15
1. Teori	16
1.1. Teoretisk utgangspunkt for analyse - kritisk diskursanalyse	16
1.2. Pressens samfunnsoppdrag og presseetikk.....	17
1.3. Objektivitet og subjektivitet i journalistikken.....	18
1.4. De tre maktdimensjonene i forholdet mellom tekst og makt	20
2. Metode	21
2.1. Stemmeanalyse.....	21
2.1.1. Stemmene-i-teksten og de tekstuelle stemmene.....	21
2.1.2. Monoglossia og heteroglossia	22
2.2. Journaliststemmen og forfatterstemmen	25
3. Analyse av relevante avisartikler fra debatten	26
3.1. Artikkel 1 - heller klassisk enn moderne	27
3.1.1. Stemmenes representasjon	27
3.1.2. Intervjuet med opprørerne	28
3.1.3. Intervjuet med Obos	29
3.2. Artikkel 2 - kampen om Sota-hjørnet	33
3.2.1. Stemmenes representasjon	33
3.2.2. Intervjuet med Obos	34
3.2.3. Intervjuet med lederen av Vålerenga vel.....	34
4. Analysedrøfting - den autorale avisstemmen i artiklene	38
4.1. Den autorale avisstemmen i artikkel 1	38
4.2. Den autorale avisstemmen i artikkel 2.....	43
5. Hvor ligger makten i artiklene?	45

6.	Avistekstens viktige rolle	48
7.	Avsluttende ord.....	52
8.	Litteraturliste	54
9.	Vedlegg	56
9.1.	Artikkel 1 – «Heller klassisk enn moderne»	56
9.2.	Artikkel 2 – «Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet»	62

1. Innledning

Arkitekturopprøret blir beskrevet som en bevegelse som har tatt mediene med storm de siste årene. Bevegelsen ønsker nybygg i menneskelig målestokk, hvor hus i samme kvartal og gate danner en helhet. Mens arkitekter ofte tegner bygg som står i kontrast til eksisterende bebyggelse mener Arkitekturopprøret at nybygg må tilpasse seg omgivelsene ved å bruke tradisjonelle størrelser, materialer og formspråk (Brochmann, 2022).

Aktører som Obos og Selvaag har tydelig vist sin maktposisjon i arkitekturdebatten, og går i opposisjon til AO (Arkitekturopprøret i Oslo), psykologer, og beboere i nabolag påvirket av modernistisk utbygging. Det kryr av debattinnlegg, kronikker, kommentarer og nyhets saker om temaet, og journalister engasjerer seg mer og mer om temaet. Denne oppgaven vil derimot rette fokus på nyhetsartikler, nærmere sagt to artikler utgitt i Aftenposten i begynnelsen av 2023.

Følgende overordnede problemstilling vil styre oppgaven:

Hvordan kommer journalistens syn på kontroversielle saker frem i nyhetsartiklene om den aktuelle arkitekturdebatten, og hvordan påvirker dette synet på avisens holdninger?

For å besvare denne problemstillingen best mulig, vil jeg ta i bruk stemmeanalyse for å analysere hvordan journalisten gir plass til de ulike deltakeres representasjon og hva slags utfall maktfordelingen får. Deretter vil jeg drøfte hvordan den autorale avisstemmen og forfatterstemmen kommer til syne i artiklene og hvordan dette påvirker journalistens, og dermed også avisens, posisjon i debatten.

Det er selvsagt ikke slik at denne analysen presenterer hele bildet av hvordan arkitekturdebatten blir representert i mediene, for alle parter i debatten har tatt til nytte flere avismedier, skrevet kronikker og debattinnlegg, i tillegg til at de har sine egne plattformer. Dette er nærmest en spesifikk tekstanalyse av hvordan Aftenposten har representert debatten i sine nyhetsartikler i begynnelsen av 2023.

2. Journalistikkens plass i medieforskningen

Før jeg går i gang med oppgaven vil jeg belyse noe tidligere forskning gjort på mediernes språklige retorikk og journalistikkens stemmer.

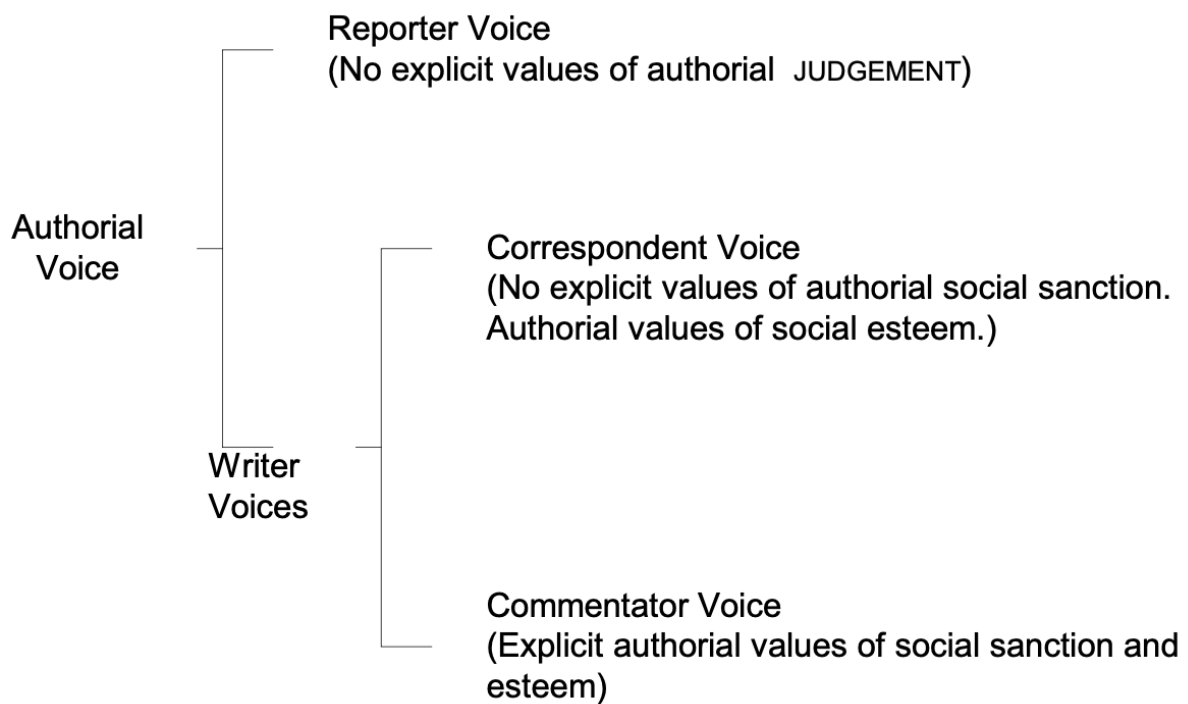
2.1. Peter R. R. White og journalistiske stemmer

Peter R. R. White (1998) sin doktoravhandling i filosofi ved Universitetet i Sydney handler om hvordan tekst- og stemmestruktur kombineres til å produsere en teksttype med et distinkt retorisk potensial. Det hevdes at den moderne nyhetssjangeren har karakteristiske tekstegenskaper som gir den mulighet til å naturalisere og fremme ideologiske holdninger (White, 1998, s. 3).

I avhandlingen forsker White på det han kaller “journalistens stemme”, og hvordan det, i form av å uttrykke dømmende evalueringer, skiller seg fra det han kaller “forfatterens stemme”¹. I en tekst med journalistens stemme er det ingen innskrevet dømmekraft; teksten er objektiv og nøktern. De dømmende evalueringene som dukker opp er som regel fra eksterne stemmer og intervjuobjekter. I en mer subjektiv tekst der forfatterstemmen til syne, ser vi mer til dømmende evalueringer. I form av forfatterstemmen er det også to underkategorier. Forfatteren kan (1.) Uttrykke dømmende evalueringer i form av for eksempel ordvalg og formuleringer². Dette kalles kommentatorstemmen (*commentator voice*), fordi det ofte knyttes til kommentarer og kronikker. I den andre kategorien (2.) er de dømmende evalueringene mer begrenset i form av at de kun dukker opp i siterte uttalelser fra eksplisitte kilder og eksterne stemmer. Dette kalles korrespondentstemmen (*correspondent voice*) (Iedema, Feez og White, 1994, presentert i White, 1998, s. 59-60).

¹ Mine oversettelser. White kalles det for “Reporter Voice” og “Writer Voice”.

² Ekstremt forenklet forklaring. White skriver om fem underkategorier av dømmende evalueringer i avhandlingen sin: *normality*, *capacity*, *tenacity*, *veracity* og *propriety*.

Stemmesystemet tegnet opp i White, 1998. DSP Media Literacy report system of Journalistic voice (Iedema et al. 1994: 212, presentert i White 1998).

2.2. Aslaug Veum om journalistisk sannhet

Aslaug Veum har skrevet flere artikler om journalistikkens språkbruk og retorisk påvirkning, blant annet “Avistekstens mange stemmer” (2006) i samarbeid med Tonje Raddum, som jeg vil ta i bruk i oppgavens analyse. I Johan Tønnessons *Den flerstemmige sakprosaen* (2002) finner vi artikkelen “Journalistiske tekster - røyndom i miniformat?” skrevet av Veum. Hun skriver om *journalistisk objektivitet*, og hvordan journalistiske tekster fremstiller sannhet. I analysene sine bruker hun rammestrukturer for å illustrere de ulike kommunikasjonssituasjonene og aktørene man kan identifisere i og utenfor tekstene. Samtidig tar Veum i analysen utgangspunkt i en tredeling om *norsk pressehistorie*, *journalistrollen* og *journalistisk objektivitet* - hvorav den sistnevnte er mest relevant for min oppgave.

2.3. Journalistisk objektivitet

I sammenheng med sannhet i journalistikken kan vi også ta nærmere for oss idealet om journalistisk objektivitet.

Det klassiske idealet i nyhetsjournalistikken er at journalisten skal være så “usynlig” som mulig. Nyhetsspråket i avis er “ikledd uniform”. Nyhetsuniformen er slik at du som leser vil reagere om journalisten benytter personlige former eller grep. (Njaastad, 2012, s. 38)

I *Journalistikkens filosofi* av Harald Hornmoen og Steen Steensen (2021) leser vi at idealet om objektivitet begynte å gjøre seg gjeldende i pressen fra midten av 1800-tallet i USA. Reklamefinansierte aviser var ikke lenger avhengig av partistøtte, og stadig flere av dem erklærte seg som uavhengige med hensyn til nyheter og meninger (Baldasty, 1992; Glasser, 1992, presentert i Hornmoen & Steensen, 2021, s. 33). Teknologisk gjorde telegrafene det mulig å overføre nyheter hurtig, og den la til rette for en komprimert og upersonlig skrivestil som la vekt på å få fram fakta knyttet til spørsmål om hvem, hva, hvor, når, hvorfor og hvordan (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 33). Journalistikken skulle fra nå være fri for menneskelige vurderinger og verdidommer.

Mange av dagens journalister mener derimot at “ren” objektivitet er umulig (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 42). Hornmoen og Steensen viser til medieetikerer Stephen J.A. Ward (1999, 2004, 2010) og den amerikanske filosofen William James’ (1842-1910) pragmatiske forståelse av objektivitet. Som tradisjonell objektivitet, har ikke den pragmatiske objektiviteten til hensikt å eliminere journalistens aktive fortolkninger og gi en perspektivløs virkelighetsbeskrivelse (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 43). I arbeidet med en nyhetssak må jo journalisten evaluere informasjon og påstander, og dermed forstå verden gjennom ulike begreper og forståelseskoder. Vi har altså ikke en direkte og umiddelbar tilgang til virkeligheten som den er, men må tolke den gjennom ulike kriterier. Dermed er det umulig å være “rent” objektiv.

Det er altså gjort mye forskning på journalistikk i form av intervjuetnikker og hvordan synet på journalistisk objektivitet og retorisk språkbruk er forandret med tiden. Hvordan de retoriske midlene journalistene i dag tar i bruk påvirker avisens posisjon er det derimot forsket mindre på. I analysen ønsker jeg å utforske manglende objektivitet, i tråd med det

White kaller forfatterstemmen³, og hvordan den kommer til syne for å fremme og favorisere visse holdninger, og hvordan den i noen tilfeller overskrider den representasjonen journalisten opprinnelig er tenkt å ha i en nyhetssak. Med min oppgave ønsker jeg å belyse hvordan journalistens valg av ord, og synligheten av selve forfatteren, påvirker avisens standpunkt i en offentlig debatt.

2.4. Artikkellutvalg i min analyse

Det er mange artikler i norske aviser som gjelder arkitekturdebatten. Bare hos Aftenposten kommer det omtrent ukentlige artikler- enten kronikker, debattinnlegg, kommentarer eller nyhetsartikler. Det er ingen tvil om at jeg har mye å velge fra når det kommer til materiale. Allikevel har jeg laget meg selv visse kriterier, og gjort et typifiseringsutvalg. Jeg har plukket ut nyhetssaker jeg mener er relevante med tanke på oppgavens fokus. Siden jeg er ute etter å kartlegge trekk ved tekstene som strider med nyhetsartiklenes og journalistens nøytralitet har jeg med hensikt til dette valgt tekster med trekk som representerer dette tydelig. Valg av tekster er gjort gjennom disse kriteriene:

1. Det er en nyere artikkel, fra 2022 eller begynnelsen av år 2023 utgitt av Aftenposten
2. Medieteksten er en *nyhetsartikkel*, og ikke en kronikk eller et debattinnlegg.
3. Begge sidene av opprøret skal representeres innad i artiklene, og forfatterstemmen skal være fremtredende nok til at det er grunn for nysgjerrighet.

Etter nøye lesning av flere aktuelle artikler, har jeg med disse kriteriene å gå ut fra plukket ut artiklene “Heller klassisk enn moderne” og “Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet”, begge gitt ut i begynnelsen av 2023. I analysekapittelet vil jeg gå tekstnært inn på hvordan forfatterstemmen overrumpler journaliststemmen, og hvorfor nettopp disse artiklene påvirker den autorale avisstemmen og Aftenpostens posisjon.

³ for enkelhetens skyld velger jeg å ikke analysere ut fra underkategoriene av forfatterstemmen, men heller se på forfatterstemmen som den stemmen som uttrykker dømmende evalueringer i de formene som kommer til syne.

1. Teori

1.1. Teoretisk utgangspunkt for analyse - kritisk diskursanalyse

Ordet *diskurs* er tvetydig, og det er blitt subjekt for mange definisjoner og betydninger. Dermed har også diskursanalyse fått flere betydninger, og alle disse leder naturlig til en forvirring av hva diskurs egentlig er. I denne oppgaven bruker jeg det som kalles for *kritisk diskursanalyse*, og jeg vil definere det ut fra Norman Faircloughs velkjente definisjon og fra Ruth Wodak & Michael Meyer (2008) sin definisjon i boken *Methods for Critical Discourse* (2008).

Norman Fairclough er et av de store navnene innenfor kritisk diskursanalyse (CDA). Han bruker begrepet “både som betegnelse for den tilgang, som han selv har utviklet, og som betegnelse for en bredere retning inden for diskursanalysen, som flere tilgange - herunder hans egen - tilhører” (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 72).

Selv om kritisk diskursanalyse kan sees på som en paraply over flere tilnærminger til analyse, har Fairclough identifisert tre karakteristikk som bør være til stede for at en analyse skal regnes som en kritisk diskursanalyse (Skrede, 2017, s. 23):

- (1.) I tillegg til å analysere diskurser handler kritisk diskursanalyse også om å studere forholdet mellom diskurser og andre elementer av sosiale prosesser.
- (2.) Det foretas en systematisk tekstanalyse i tillegg til en generell og abstrakt omtale av diskurser.
- (3.) Kritisk diskursanalyse er også et normativt prosjekt. Kritisk diskursanalyse identifiserer og kritiserer uheldige samfunnsforhold i sitt diskursive element og skisserer mulige veier for å bøte på problemet.

(Skrede, 2017, s. 23)

Forskjellen på diskursanalyse og kritisk diskursanalyse ligger altså i hvor problemorientert den sistnevnte er (Wodak & Meyer, 2008, s. 2). Kritisk diskursanalyse er i bruk når en ønsker å undersøke sosiale fenomener som lurer seg i ytringer, og har altså et maktkritisk perspektiv på tekstens sosiale funksjon. Derimot er det viktig å understreke at selv om ordet “kritisk” virker negativt, studerer man alle sosiale fenomener og ikke nødvendigvis bare de negative. I

denne oppgaven vil fokuset være på å studere makten i de utvalgte tekstene, og diskutere dette fra et kritisk ståsted ved hjelp av denne teorien og med stemmeanalyse som utvalgt metode.

1.2. Pressens samfunnsoppdrag og presseetikk

Journalistikkens rolle i samfunnet knyttes ofte til begrepet “samfunnsoppdrag”, som historisk sett knyttes til tanken om pressen som den fjerde statsmakt. Ifølge dette idealet fungerer pressen som en motmakt til de tre ordinære statsmaktene (Roppen og Allern, 2010, s. 12). Mediene spiller en avgjørende rolle ved f.eks. valg i Norge, fordi de kan påvirke hvem som slipper til, eller hva slags informasjon som går ut i offentligheten. De har dermed mye ansvar og makt og ikke minst ansvar. Pressens Faglige Utvalg (PFU) er en selvdømmeordning opprettet av Norsk Presseforbund. PFU har som formål å fremme den etiske og faglige standard i norske medier. De etiske vurderingene de tar, tar de i henhold til Vær Varsom-plakaten (VVP) (Pressens Faglige Utvalg, u.å). Vær Varsom-plakaten presenterer etiske normer for pressen, og alle i redaksjonelt arbeid har ansvar for å kjenne til disse normene, fra journalistisk prosess til presentasjon av materiale.

Det første punktet i Vær Varsom-plakaten heter nettopp «Pressens samfunnsrolle». En fri og uavhengig presse er blant de viktigste underpunktene, for det handler om hvilken rolle mediene spiller i det norske, demokratiske samfunnet:

Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn.
(Pressens Faglige Utvalg, u.å.)

Det legges også vekt på verning av ytringsfrihet, trykkefrihet og offentlighetsprinsippet. Vær Varsom-plakaten inneholder til sammen fire hovedpunkter for etiske normer knyttet til de ulike praksisene i journalistikken: pressens samfunnsrolle, integritet og troverdighet, journalistisk atferd og forholdet til kildene, og publiseringsregler.

1.3. Objektivitet og subjektivitet i journalistikken

Det er hovedsakelig to idealer ved journalistikk. Det er journalistikken som objektiv, det vil si idealet om journalistikken som fri og uavhengig. Samtidig har vi idealet om journalistikken som kritisk, aktivistisk og subjektiv. I boken “Journalistikkens filosofi” (2021) diskuterer Harald Hornmoen og Steen Steensen idealer i journalistisk praksis. Denne boken er til stor inspirasjon i drøftingskapittelet om avistekstens viktige rolle i samfunnet.

Oppløsningen av bindingene til de politiske partiene har, kombinert med utviklingen av nye normer for journalistens yrkesrolle, styrket mediernes premiss- og dagsordenmakt (Stortinget, 2005, s. 51). Opprettingen av en statlig presseutdanning (1965) og statlig pressestøtte (1969) kan ses på som uttrykk for en sterk erkjennning av pressens rolle i demokratiet, noe som igjen danner grunnlaget for en voksende journalistisk bevissthet. (Veum, 2008, s. 213). I sammenheng med partipressen, som nå er avskaffet, kan vi snakke om objektivitetens ideal i journalistikken. Tradisjonell objektivitet gjorde seg gjeldende i USA på 1800-tallet, da nyhetsjournalistikken for massene overskygget meningsjournalistikken for elitene. Aviser la nå større vekt på å tilby folk nyheter fremfor meninger (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 33).

Medieetikerer Stephen J.A. Ward (presentert i Hornmoen & Steensen, 2021, s. 42) skiller mellom tradisjonell objektivitet og *pragmatisk objektivitet*, hvorav pragmatisk objektivitet baserer seg på denne holdningen om at vi ikke har direkte tilgang til virkeligheten “som den er”. Vi utvikler vår egen oppfatning og kunnskap gjennom ulike inntrykk og forståelseskoder (s. 43). Til motsetning kommer tradisjonell objektivitetsforståelse til kort, med følgende innvendinger:

1. Idealene hviler på naiv realisme
2. Idealet om balanse og nøytralitet fortegner realiteter
3. Nøytralitet og balanse motvirker endring
4. Idealet skaper overflatisk nyhetsdekning

(Hornmoen & Steensen, 2021, s. 40-41)

Pragmatisk objektivitet er ikke bare en holdning, men innebærer også ulike metoder. I arbeidet med å utvikle nyhetssaker må journalisten anvende tre ulike kriterier for å vurdere informasjon på en systematisk måte:

1. *Empiriske kriterier*. Journalisten må undersøke hvorvidt innholdet stemmer med evidensen som er skaffet. *Verifikasjon* er sentralt når det kommer til å sjekke påstander fra kilder som sammenlignes med foreliggende dokumentasjon. *Nøyaktighet* kan innebære at man sjekker at sitater gjengis korrekt, og ser til at bilder ikke er manipulert. Det er også et krav om *fullstendighet*, altså at en sak inneholder alle de vesentlige elementene- fakta, konsekvenser og synspunkter. (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 43)
2. *Koherens*. Kriterier som undersøker hvor godt tolkninger og påstander korresponderer med annen kunnskap på feltet. Det skal altså skape grunnlag for plausibel fremstilling. For eksempel i en reportasje vil det være avgjørende å intervjuer en rekke kilder for å se en sammenheng, slik at reportasjen blir troverdig. (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 43)
3. *Rasjonell diskusjon*. Vektlegger betydningen av et mangfold av stemmer med ulike perspektiver i en sak. Man skal inkludere og nøye vurdere deltakernes standpunkter, og gi en rettferdig representasjon av alle perspektiver.

Særlig punkt (3.) er relevant for denne oppgaven, da det nettopp er representasjon av deltakere som står sentralt.

Det teoretiske utgangspunktet for subjektivitetens ideal bygger i min oppgave på pragmatisk objektivitet, som i subjektiviteten kan ligne på Thibaults påstand om at “no utterance is free from subjective presencing of the speaker” (Thibault, 1997, s. 53). Slik pragmatisk objektivitet også tilsier, forstår vi igjen at fremstillingen av virkeligheten er subjektiv, avhengig av avsenderperspektivets ståsted (Raddum & Veum, 2006, s. 136).

I en nyhetstekst er det forventet at en skal lese en nøytral og tradisjonelt objektiv fremstilling av en sak. Hornmoen og Steensen (2021) forklarer hvordan *bylinesubjektivitet* og *kildesubjektivitet* er to former for subjektivitet som kan rettferdiggjøres i en slik medietekst. *Bylinesubjektivitet* er når journalisten reflekterer og forteller hvordan en sak oppleves. Journalisten skildrer sine egne opplevelser og inntrykk med innlevelse, slik at leseren finner det verdifullt (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 147). Særlig i featurejournalistikken er dette et subjektivitetsideal. Den andre formen for subjektivitet kalles *kildesubjektivitet*. Det går ut på at enkeltindividers opplevelser er en sentral del av saken. Det handler om å velge rett kilde til

saken, gjerne en som har en subjektiv tilknytning til det saken handler om. Saker skal eksemplifiseres, personifiseres og intimiseres (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 147).

1.4. De tre maktdimensjonene i forholdet mellom tekst og makt

I boken “Maktens tekster” (2020) av Kjell Lars Berge, Siri Meyer og Tom Are Trippestad (red.) finner vi et kapittel av Berge som heter “Hvor er makten i teksten?”. Her beskriver Berge om hvordan en identifiserer makt i en tekst, men også hvordan vi kan dele studiet av forholdet mellom tekst og makt i tre ulike dimensjoner:

(1.) Teksten som unik handling: “For det første kan teksten ha eller skaffe seg makt som unik og individuell uavhengig eller avhengig av tekstskaperens status og institusjonelle posisjon. Makt får teksten i så fall dersom den evner å overbevise eller overtale leseren eller tilhøreren. Enhver tekst har prinsipielt en egenverdi.” (Berge, 2020, s. 30) Det skapes et meningsunivers der forholdet mellom tekstskaper og tekstmottaker gis mening i teksten. I en vitenskapelig tekst, for eksempel, skapes en modelleser med faglige ressurser innenfor et felt. Dersom den faktiske mottakeren ikke har disse faglige ressursene, skapes det allikevel en aksept for at han eller hun skal ha det for å lese teksten på en relevant måte (Berge, 2020, s. 31). Det legges også etiske premisser på plass, om at teksten skal være troverdig og etterprøvable.

(2.) Teksten som forekomst av en tekstnorm: Dette gjelder for eksempel retningsgivende tekst, som kommer fra en eller annen myndighet, for eksempel lover og forordninger fra statsmakten (Berge, 2020, s. 31). Det vil si at tekster følger sjangerkonvensjoner knyttet til tekstnormen de er en del av. Berge skriver:

Naturvitenskapelige tekster er kvalifisert som vitenskapelige ved at de oppfyller kravene til et standardisert skjema, gjerne kalt IMRAD (Introduksjon, Metode, Resultater og Diskusjon) (Breivega 2001: 18 ff). At den som skaper vitenskapelige tekster følger slike skjemaer, utgjør et grunnleggende vilkår for deltakelse i den vitenskapelige tekstkulturen, og etablerer en grunnleggende troverdighet i denne kulturen, så vel som i samfunnet for øvrig. (Berge, 2020, s. 31)

Dette bidrar dermed til status og anseelse, og dermed også til at teksten kan få og utøve makt.

(3.) Teksten som representasjon av en viss ideologisk posisjon eller diskurs: “Teksten kan ha eller skaffe seg makt ved at den gjentar, bekrefter, forsterker og/eller kvalifiserer en viss ideologisk posisjon som vi må forstå teksten ut fra dersom vi skal forstå den på en relevant måte, det vil si som den teksten den er ment å være i en særskilt kontekst” (Berge, 2021, s. 31-32). Det er ulike lese måter for slike tekster; man kan lese de kritisk, reflekterende, ironisk og så videre, men at slike lese måter er mulige, bekrefter det ideologiske nivåets oppgave: å gi teksten makt (Berge, 2020, s. 32).

Disse tre maktdimensjonene trenger ikke å alle finnes i samme tekst for at teksten oppnår makt.

2. Metode

2.1. Stemmeanalyse

For å kunne gi maktanalysen godt grunnlag for argumentasjon, har jeg valgt å ta i bruk stemmeanalyse for å undersøke nærmere hvilke stemmer som finner sted i tekstene, og på hvilken måte disse blir representert.

Den tradisjonelle forståelsen av stemmer i tekst er knyttet til *direkte* og *indirekte fremstilling* som to hovedkategorier. Disse fremstillingsformene brukes i hovedsak av journalister og skjønnlitterære forfattere (Raddum & Veum, 2006, s. 141). I skjønnlitterære analyser deles stemmer i tekst inn i to hovedgrupper: to typer refererte stemmer, og tre typer fortellerstemmer/autorale stemmer. Disse kategoriene er derimot utilstrekkelige i praktisk analyse av medietekster.

2.1.1. Stemmene-i-teksten og de tekstuelle stemmene

Som utgangspunkt for analysen bruker jeg det Raddum og Veum (2006) kaller stemmene-i-teksten (s. 141). Stemmene-i-teksten er refererte ytringer fra konkrete, empiriske og

identifiserbare deltakere. Dette er med andre ord *eksplisitte* stemmer fra enkeltmennesker eller institusjoner, og til tider også anonyme (uspesifiserte stemmer) (Raddum & Veum, 2006, s. 142).

Videre presiserer Raddum og Veum at *stemme* og *deltaker* er to forskjellige fenomen. Dette er fordi man i en tekst kan finne deltakere som er omtalt, men ikke har en egen stemme. De presenterer et eksempel med to ulike avisoverskrifter:

(1.) Sonja hyllet kvinnene

(2.) Jente (18) slått i hjel med stein

Begge avisoverskriftene refererer til kvinnelige deltakere, men på ulike måter. I første overskrift fungerer Sonja som agens, og overskriften blir en aktivkonstruksjon, mens det er en passivkonstruksjon i andre overskrift fordi "jente" ikke er handlende. "En måte å skille stemmer fra deltakere, er ved å analysere de verbhandlingene i teksten som knyttes til deltakende personer eller materielle objekter." (Raddum & Veum, 2006, s. 142)

I opposisjon til stemmene-i-teksten, som oppfattes ved hjelp av syntaktiske markører, kan vi også snakke om de tekstuelle stemmene. Disse stemmene oppfattes ikke like lett, og er litt mer komplekse. I tillegg kan de tilhøre både avsenderstemmene og andre uspesifiserte røster (Raddum & Veum, 2006, s. 144). "Ytringer fra empiriske deltakere flettes inn i teksten, hvor de medieres i forhold til andre stemmer, brukes mot hverandre, skaper allianser, legger føringer eller bekrefter avsenderstemmenes egen ideologi. Dette gjelder for alle avistekster, uansett sjanger." (Raddum & Veum, 2006, s. 144)

2.1.2. Monoglossia og heteroglossia

Raddum & Veum (2006) bruker igjen dette eksempelet:

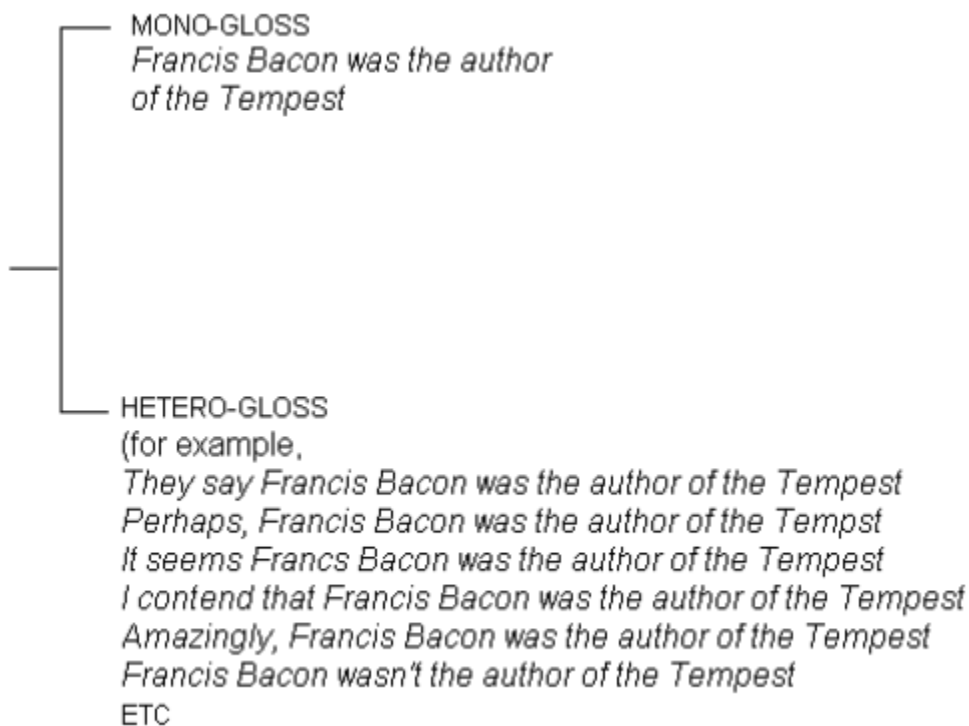
- Jente (18) slått i hjel med stein

Denne overskriften betraktes som en *fortellende deklarativ*, og også som det vi kaller en *monoglossisk* ytring. Monoglossisk betyr enkelt-stemme (Raddum & Veum, 2006, s. 144). Det betyr i praksis at ytringen eksplisitt ikke åpner for andre stemmer og/eller tolkninger.

Det motsatte av en monoglossisk, deklarativ ytring vil være en *heteroglossisk* ytring. Ifølge White (1998) er det mest grunnleggende valget i en informasjonskontekst det valget om hvorvidt forfatteren velger å fremme muligheten for heteroglossisk forhandling (1998, s. 122). Heteroglossiske ytringer gir nemlig mulighet for et stemmemangfold. Det samme eksempelet for overskriften over kan for eksempel omformuleres slik:

- Det sies at jente (18) ble slått i hjel med stein

Det er nå blitt en meningsytring, og det heteroglossiske mangfoldet er fremhevet (Raddum & Veum, 2006, s. 145). Skillet mellom monoglossia og heteroglossia dreier seg altså om hvorvidt ytringen anerkjenner muligheten for heteroglossisk mangfold, eller om dette mangfoldet blir ignorert. En måte mangfoldet kan ignoreres på i praksis er å snakke på en måte som får det til å virke som alle samtalepartnere/lesere/deltakere deler den samme, enkeltstående heteroglossiske posisjonen (White, 1998, s. 120).

Eksempler på forskjellen mellom monoglossia og heteroglossia. Hentet fra Peter R.R. Whites nettside om Appraisal-forskning (Grammatics, 2020).

Det er flere språklige ressurser som kan komme til hjelp for å fremheve heteroglossia. Raddum og Veum fremhever noen få eksempler: modalitet, evaluering og bruk av eksterne refererte stemmer. (1.) Modalitet: Den klassiske forståelsen av modalitet uttrykker usikkerhet om ytringens sannhetsverdi. Raddum og Veum foreslår dette eksempelet for diskusjon:

- Jente (18) *trolig* slått i hjel med stein.

Denne modale ytringen har flere funksjoner. Den uttrykker usikkerhet om saken, som kan være et bevisst valg for at avisen ikke ønsker å ta ansvar for opplysningen. Ytringen kan også signalisere at avsenderstemmen er villig til å forhandle med alternative oppfatninger. Ytringen er altså heteroglossisk ved at man finner spor av flere alternative stemmer som kommer til uttrykk i modaliteten.

(2.) Evaluering: Evaluering i denne sammenheng betyr at språket brukes til å uttrykke holdninger, vurderinger og følelser i forhold til det som blir kommunisert. Bruken av adjektiv er den enkleste form for å uttrykke evaluering, og Raddum og Veum kommer med disse eksemplene:

- *Stygg* asfalt på pent torg
- *Sterke* rykter om at prinsen forlover seg.

Den siste overskriften kan graderes, som er en egen retorisk funksjon. Raddum og Veum viser til White (1998), som skriver om *Appraisal theory*. White har utviklet et system for å få oversikt over lingvistiske ressurser som brukes til å uttrykke evaluering i språk (Raddum & Veum, 2006, s. 147). Det skal forstås som et kart for å identifisere stemmer i tekst og hvordan disse er kodet grammatisk. Gradering fungerer som en slags skala for hvordan en ytring kan forstås som monoglossisk og heteroglossisk. “Prinsen har forlovet er” er en lukket ytring; en fortellende deklarativ, monoglossisk setning. “Prinsen har ikke forlovet seg” er på den andre enden av skalaen, som en negasjon og dermed heterogloss (Raddum & Veum, 2006, s. 148). Den siste formen for evaluering Raddum og Veum nevner, er *sosial evaluering*. “Prinsippet er at enhver ytring er dialogisk ved at den bærer i seg “rester av” tidligere eller kommende ytringer.” (Raddum & Veum, 2006, s. 148). Dette er også Bakhtins syn. Eksempelet “Narkoman jente (18) slått i hjel med stein” kan for eksempel bringe frem mange ulike oppfatninger av narkomani hos forskjellige lesere, og dermed

mange ulike oppfatninger av overskriften og saken. Ytringer med evaluerende ressurser åpner altså for mange mulige lesninger.

(3.) Eksplisitt refererte stemmer: Det siste eksempelet på en språklig ressurs som fremhever heteroglossia er eksplisitt refererte stemmer; det vil si at man undersøker hvordan personer blir sitert, referert eller omtalt (Raddum & Veum, 2006, s. 149). Hvem som kommer til orde i avisa har også mye å si når det kommer til diskusjonen om makt. Framstillingen og prioriteringen av saker på avisforsiden er et eksempel på hvilken sak og hvilke stemmer som blir tildelt mest makt. “Studerer man Dagbladets førstesider fra 1960-tallet er mengden av ulike stemmer påfallende stort, sammenlignet med dagens tabloide førstesider. Et annet utviklingstrekk er at moderne aviser så tydelig fremhever visse saker og stemmer, f.eks. med store hovedoppslag. Ser man derimot på Dagbladet på 1960-tallet, er det mangelen på fremheving av saker og stemmer på førstesida som er påfallende. Den tydelige hierarkiske fremstillingen av visse saker og stemmer som ligger i normen for moderne avisdesign, innebærer i praksis at mange alternative stemmer blir fortiet.” (Raddum & Veum, 2006, s. 150).

Det er altså flere måter heteroglossia kan bli fremhevet. Alt i alt betyr heteroglossia at en ytring inneholder et mangfold av stemmer, noe som vil bli relevant for min analyse.

2.2. Journaliststemmen og forfatterstemmen

I analysen min vil jeg drøfte hvordan den autorale stemmen (avisen) blir styrt av journalisten og hvordan det påvirker Aftenpostens posisjon. For å gjøre dette har jeg valgt å inspirere meg av Peter R.R. White sitt kapittel “Telling Media Tales” i Rick Iedema, Susan Feez og Peter White’s *Media Literacy* (1994). De skriver om forskjellen på “journaliststemmen og forfatterstemmen”, og hvordan det er umulig for journalistikken å speile virkeligheten “slik den er”. Jeg kommer her tilbake til Stephen J.A. Ward (presentert i Hornmoen & Steensen, 2021, s. 42) og pragmatisk objektivitet. Metodisk sett vil dette bety at jeg i analysen vil gå ut fra at journalisten har to forskjellige stemmer; hvorav den ene er den profesjonelle journaliststemmen, og den andre er den mer subjektive forfatterstemmen. Journaliststemmen (“reporter-voice” i Whites tekst) inneholder som nevnt i forskningsinnledningen ingen innskrevet dømmekraft. I motsetning til journaliststemmen har vi forfatterstemmen (writer-voice), som er mer relevant for min analyse. Tekster med denne stemmen tilstede vil

inneholde flere dømmende evalueringer som kommer til uttrykk på forskjellige måter (White, 1998, s. 59).

Gjennom å analysere på denne måten vil jeg også forsøke å identifisere hvilken stemme Aftenposten selv presenterer stemmene-i-teksten gjennom. Når jeg i drøftingskapittelet skal koble denne stemmeanalysen til den diskursive diskusjonen, er hensikten å sammenligne hvordan de empiriske deltakerne i medieteksten fremstilles, og undersøke i hvilken grad dette påvirker avisens standpunkt i den offentlige arkitekturdiskursen.

3. Analyse av relevante avisartikler fra debatten

Artikkelen “Heller klassisk enn moderne” er skrevet i Aftenpostens nettavis 5. januar 2023, og er klassifisert av Aftenposten som en nyhetsartikkel under temaet “Arkitektur” knyttet til det fremdeles pågående arkitekturopprøret. Det samme gjelder nyhetsartikkelen “Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet”, lagt ut i nettavisen 3. februar 2023. Videre vil jeg gjøre en tekstnær analyse av journalistens språkbruk i disse artiklene, som vil føre til en drøfting av hvordan språkbruken påvirker deltakernes posisjon og hvordan den tekstlige makten fordeles. Jeg vil også analysere hvordan den empiriske forfatteren kommer frem gjennom den autorale avisstemmen, og hvordan det påvirker avisstemmens posisjon i artikkelen/debatten.

I analysen vil jeg undersøke følgende spørsmål:

- (1.) Hvilke stemmer kommer til uttrykk i teksten?
- (2.) Hvordan blir disse stemmene posisjonert i teksten?
- (3.) Hvilke stemmer blir tildelt mest makt i teksten? (drøftingsspørsmål)
- (4.) Hvordan påvirker journalistens språk avisens posisjon? (drøftingsspørsmål)

Spørsmål (1.) vil handle om de eksplisitte deltakerne i teksten. Det vil si intervjuobjektene og ellers de som har fått komme til orde i artikkelen. Dette gjelder også journalisten selv, som kan dukke opp som en deltaker enten ved å stille spørsmål til intervjuobjektene eller ved språklige formuleringer som tyder på forfatterens tilstedeværelse i teksten.

Spørsmål (2.) handler om hvilke stemmer som får tildelt mest plass i teksten. Hvilke intervjuer som er først, og hvordan journalisten posisjonerer seg i forhold til intervjuobjektet. Hvilke spørsmål stilles? Hvordan blir svaret fremstilt? Dette spørsmålet handler mye om journalistens valg i hvordan å fremstille saken, men på et overfladisk og analytisk nivå i motsetning til de to siste spørsmålene.

Spørsmål (3.) er også et drøftingsspørsmål, og handler om journalistens makt til å fremstille en sak. Spørsmålet vil gå inn på makten i teksten i henhold til hvilke stemmer (deltakere) som har mest makt. Spørsmål (3.) henger sammen med drøftingsspørsmål (4.), da diskusjonen om hvilke stemmer som får tildelt mest makt av forfatteren er knyttet til diskusjonen om avisens posisjonering i debatten.

Spørsmål (4.) vil drøfte hvordan journalistens tekstvalg, språk og formuleringer påvirker avisens holdning og posisjon i henhold til debatten. Det er her jeg vil gå nærmere inn på det som kalles den autorale avisstemmen, og undersøke hvordan forfatterens tilstedeværelse i teksten overrumpler journalistens nøytrale fremstilling. Makten i teksten er relevant å diskutere først, da det er her journalistens tekstvalg kommer mest til syne i analyse.

I tillegg til en tekstanalyse av de ulike stemmene, vil jeg benytte meg av rammeanalyse for å illustrere de ulike kommunikasjonssituasjonene som finner sted mellom journalist og intervjuobjekter, og mellom forfatteren og oss som lesere. Rammestrukturere er inspirert av Aslaug Veums rammeanalyser i boka "Den flerstemmige sakprosaen" (Tønnesson (red.), 2002).

3.1. Artikkel 1 - heller klassisk enn moderne

(Se vedlegg for artikkel)

3.1.1. Stemmenes representasjon

De identifiserbare deltakerne er de stemmene som kommer tydeligst frem, og som vil regnes som det Raddum og Veum (2006) kaller stemmene-i-teksten. Saher Sourouri blir presentert først av alle deltakerne. Han introduseres som frontfiguren i Arkitekturopprøret, "som nærmer seg 70.000 følgere på Instagram" (Lundgaard, 2023). Han får med en gang

anerkjennelse for følgertallet, og presenteres som en viktig stemme i artikkelen. Siden Sourouri prater på vegne av Arkitekturopprøret, kan en regne stemmen som institusjonell. Samtidig er han frontfigur, og som en engasjert deltaker i debatten vil jeg regne han som et enkeltmenneske i denne analysen.

Arkitekturhistoriker Even Smith Wergeland ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo er den andre deltakeren til å bli presentert i artikkelen. Han kommer etter Sourouris intervju for å komme med sitt inntrykk av statistikkresultatene artikkelen handler om.

Til slutt følger et intervju med konsernsjefen i Obos, Daniel Siraj. Han presenteres også som en viktig stemme i artikkelen, og Obos som en viktig stemme i debatten. Obos introduseres slik: “Men hva sier Norges og Oslos desidert største boligbygger, Obos?” (Lundgaard, 2023). Siden konsernsjefen prater på vegne av Obos som institusjon, regner jeg derfor denne stemmen som institusjonell.

Det som er interessant, og som er hensikten å få fram i analysen er den autorale avisstemmen og den empiriske forfatteren. Journalisten er som den empiriske forfatter også en deltaker, og egentlig den deltakeren med makt til å bestemme hvordan stemmene representeres. Jeg vil analysere hvordan den empiriske forfatteren kommer frem gjennom den autorale avisstemmen, og hvordan det påvirker Aftenpostens posisjon i artikkelen.

I artikkelen er det flere intervjuer, hvor jeg vil undersøke spørsmålsmetodene og intervjustilen journalisten tar i bruk, og hvordan det er forskjellige med de ulike deltakerne.

3.1.2. Intervjuet med opprørerne

Journalisten deltar ikke særlig med egen stemme i intervjuet med Sourouri, men gir heller mer rom til intervjuobjektet for å fremstille saken.

Journalisten blir deltaker i en liten utveksling i intervjuet, med et *hv-spørsmål*:

- De som liker det moderne, har fått sin bydel. Så kan vi håpe at vi som trives med det tradisjonelle, også kan få det.
- *Hvor da, tenker du?* (Lundgaard, 2023)

Som et hv-spørsmål regnes spørsmålet “Hvor da?” ifølge Svennevig, Arisland og Rognmo (2014) som et ikke-konfronterende spørsmål. Slike spørsmål gir intervjuobjektet mulighet til å fortelle, forklare eller utdype sitt standpunkt uten å bli styrt mot et bestemt svar (s. 103). Jeg opplever at både Sourouri og Wergeland begge får saken sin framstilt, uten avbrytelser eller kommentarer fra journalisten.

3.1.3. Intervjuet med Obos

Det gis plass til et kort intervju i slutten av artikkelen med konsernsjefen i Obos, Daniel Siraj, hvor journalisten igjen blir deltaker. Konsernsjefen introduseres som nevnt med denne setningen:

Men hva sier Norges og Oslos desidert største boligbygger, Obos? (Lundgaard, 2023)

“Norges og Oslos desidert største boligbygger” er en erkjennelse av Obos som et firma med mye makt når det kommer til boligbygging. Dermed vet vi som lesere med en gang at dette kan bli et viktig intervju. Det er ikke første gang Obos blir intervjuet med tanke på arkitekturopprøret, og det er nok et bevisst valg å tildele stemmen deres en avgjørende rolle i debatten. “Men hva sier..” tyder på at det kommer en slags motsetning av de holdningene artikkelen har fått frem hittil.

Journalisten benytter seg av argumenterende spørsmål i intervjuet med konsernsjefen, noen negativt formulert. For eksempel:

—Så det blir ikke noe stilskifte hos Obos? (Lundgaard, 2023)

Denne spørsmålstypen utnyttes i intervjuer for å fremme synspunkter som står i motsetning til intervjuobjektet (Svennevig, Arisland & Rognmo, 2014, s. 109). Spørsmålet vekter mot enighet, og er et spørsmål som søker bekreftelse i arkitekturopprørets favør. Journalisten tar altså det konsernsjefen har sagt, omformulerer det litt og søker bekreftelse. Spørsmålet vekter altså sterkt mot et nei-svar. Dette er en typisk måte å stille argumenterende spørsmål på som kalles *reformulering med slutning* (Svennevig, Arisland & Rogmo, 2014, s. 109). Journalisten formulerer om ordene til intervjuobjektet, om en ganske kontroversiell mening der det skal antas at svaret dermed blir en bekreftelse av spørsmålet. Det er særlig her en ganske personlig avisstemme kommer til uttrykk, og journalistens argumenterende språkbruk synliggjøres.

Før dette står det i artikkelen:

Der står nemlig pris, balkong og parkering. Alle tre vil ifølge Siraj *bli rammet* av mer klassisk stil. (Lundgaard, 2023)

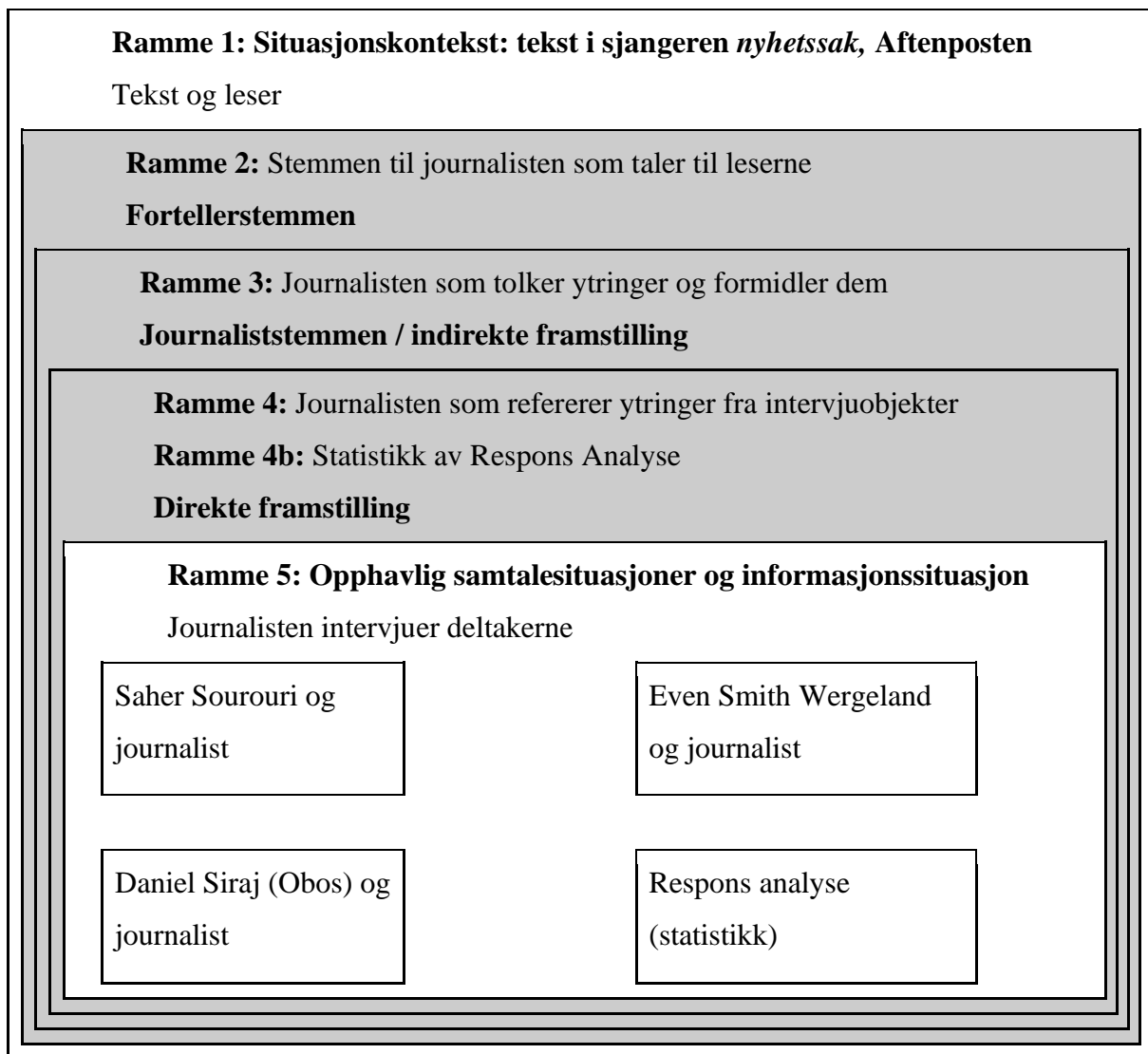
Det siste vi leser er denne utvekslingen mellom journalisten og konsernsjefen:

– *Tror du Oslo-folk er fornøyde med boligbyggingen?*⁴

– De er veldig fornøyd med sine nye boliger og områdene de bor i. Og de er veldig lei av at boligene deres blir *snakket ned av utenforstående*. (Lundgaard, 2023)

Neste steg i analysen er å identifisere de ulike rammene i teksten. Dette vil jeg gjøre ved å studere de ulike framstillingsformene i artikkelen, både direkte og indirekte, samt hvordan journalisten taler til oss som lesere. Tre av rammene befinner seg i teksten (fortellerstemme og framstillingsformer), mens to rammer (situasjonskontekst og samtalesituasjoner) befinner seg utenfor. Rammene vi finner i teksten er de som er viktigst for oppgavens drøftingskapittel.

⁴ Journalistens stemme skrives i kursiv, slik som i nyhetsartikkelen.

Utenfor teksten

Innenfor teksten

Figur 1: Rammeanalyse av teksten "Heller klassisk enn moderne". Rammene illustrerer de ulike situasjonene i og utenfor teksten. Rammene forklarer hvilke framstillingsmåter som står frem, og hvilke som går inn i hverandre.

Ramme 2: fortellerstemmen

Ramme 2 er den overordnede fortellerstemmen i teksten, og det er der jeg ønsker å trekke frem delene i teksten hvor fortellerstemmen snakker til oss lesere samtidig som stemmen

vises å være mindre nøytral. Noen av rammene går inn i hverandre, men ligger fremdeles innunder ramme 2. Når vi identifiserer disse ytringene koblet til fortellerstemmen i teksten, finner vi disse ytringene med følgende tematikk:

(1.) Stygge bygninger. Menneskefiendtlige uteområder. Nitriste kasser.

(2.) Dette bildet av Lørenveien fra mars 2021 er blitt et symbol på en feilslått og menneskefiendtlig byutvikling. (bildetekst)

(3.) Men hva sier Norges og Oslos desidert største boligbygger, Obos?

Ramme 3: indirekte framstilling

Ytringer presenteres også i indirekte framstillingsform:

(4.) Der står nemlig pris, balkong og parkering. Alle tre vil ifølge Siraj bli rammet av mer klassisk stil.

(5.) Synet på hva som bør bygges i nye boligområder mener han er tankevekkende: Nesten halvparten av de spurte ønsker en tradisjonell stil. Det er dobbelt så mange «modernist-fansen».

Ramme 4: direkte framstilling

Noen av ytringene blir referert i direkte framstilling. Disse ytringene er enklere å identifisere i en nyhetstekst, da de markeres typografisk med sitatstreker (Veum, 2002, s. 150). Ytringene jeg har plukket frem, viser hvordan fortelleren går over i journaliststemmen.

Intervjuteknikkene nevnt i analysen står frem her, og vil bli drøftet videre.

(6.) - *Så det blir ikke noe stilskifte hos Obos?*

(7.) - *Tror du Oslo-folk er fornøyd med boligbyggingen?*

Ramme 4b: direkte, institusjonell stemme

Statistikken har jeg valgt å legge inn i en egen ramme, kalt 4b. Statistikken er presentert, og undersøkelsene er gjort, av Respons analyse. Det vil i dette tilfellet regnes som en direkte, institusjonell stemme som baserer seg på svarene på anonyme deltakere. Statistikken blir direkte framstilt i artikkelen.

Ramme 5: samtalsituasjoner

Ramme 5 er de opphavlige samtalsituasjonene. Intervjuene går under her, og statistikken også. Artikkelbildene tilsier at det foregikk et fysisk møte mellom Saher Sourouri, Audun Engh og journalist. Bildeteksten lyder:

Da arkitekturopprørerne Audun Engh og Saher Sourori skulle trekke frem nyere arkitektur de liker, havnet de på Frogner. Det er også Oslo-folks favoritt. (Lundgaard, 2023)

Leser kan forstå det slik at det fysiske møtet også innebar en tur og samtlig prat om arkitekturen i Oslo. I samtalen med konsernsjefen i Obos er det svært få hint som leder til at det var et fysisk oppmøte, og det var trolig en kort telefonsamtale.

3.2. Artikkel 2 - kampen om Sota-hjørnet

(Se vedlegg for artikkel)

3.2.1. Stemmenes representasjon

De eksterne stemmene som representeres i artikkelen er ikke så mangt som i den forrige. I denne artikkelen møter vi Obos' utviklingsdirektør, Geir Graff-Kallevåg som får uttale seg om prosessen Obos har hatt i å tegne opp nye planer for Sota-hjørnet.

Den andre eksterne stemmen er lederen av Vålerenga vel, Hege Stensrud Høsøien, som får det avsluttende sitat.

I likhet med forrige artikkel, er journalisten også en klar deltaker. Jeg vil igjen analysere hvordan den empiriske forfatteren kommer frem gjennom den autorale avisstemmen, og hvordan det påvirker Aftenpostens posisjon i artikkelen. Til forskjell er ikke denne artikkelen i hovedsak fylt med intervjuer, men det også en tydeligere fortellerstemme til stede.

3.2.2. Intervjuet med Obos

Intervjuet med utviklingsdirektør Geir Graff-Kallevåg er delt opp i flere deler. Det refereres til et tidligere intervju og det nåværende. Graff-Kallevåg får ikke mye annen plass til å tilføye noe til artikkelen enn selvkritikken. Han får derimot sagt at han mener Obos endelig har funnet en god løsning, men der oppleves fortellerstemmen som kritiserende:

I tillegg fjerner de *en p-kjeller som ville spist mye av uteområdene*.

—Vi tror vi har funnet en god løsning der balansen mellom utvikling og vern blir bra, sier Graff-Kallevåg. (Lundgaard, 2023)

Kommentaren om parkeringskjelleren er et nokså tydelig stikk fra forfatteren. Dersom det var naboenes utsagn at den planlagte p-kjelleren ville ødelagt for uteområdene kunne dette kommet tydeligere frem for å unngå brudd med nøytraliteten. Graff-Kallevågs sitat om at de tror de har funnet en god løsning blir ikke kommentert eller ført videre, men går heller videre til selvkritikk, noe journalisten presenterer eksplisitt:

Så tar han litt selvkritikk:

— Vi burde hatt øret tettere mot bakken tidligere i prosessen. (Lundgaard, 2023)

Å avslutte intervjuet med et selvkritisk sitat setter Obos i en underlegen posisjon overfor lederen i Vålerenga vel, som får et kort intervju til slutt i artikkelen.

3.2.3. Intervjuet med lederen av Vålerenga vel

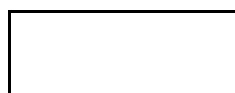
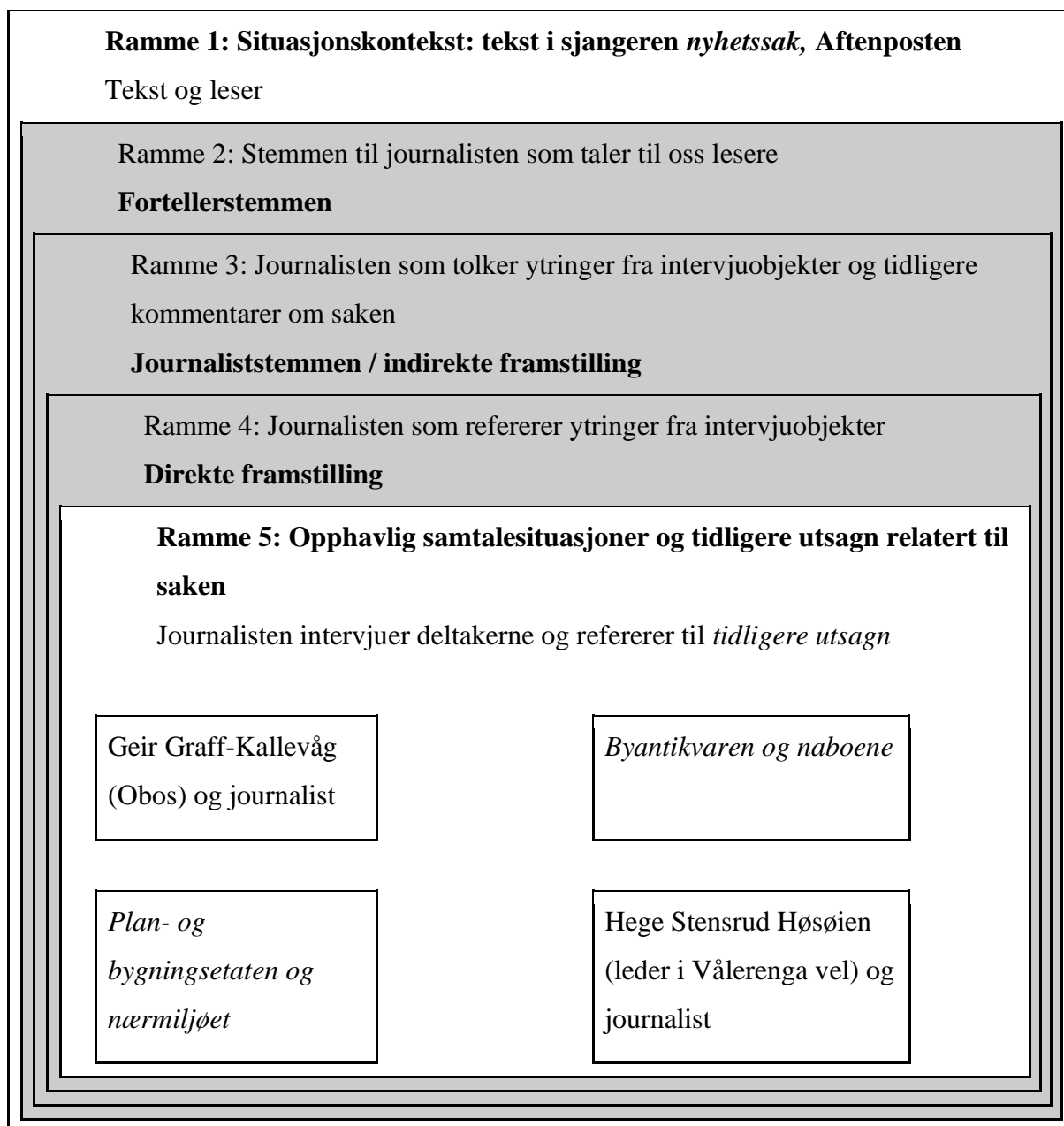
Et seiersintervju er siste del av artikkelen:

Leder i Vålerenga vel, Hege Stensrud Høsøien, har jobbet med saken i årevis. Nå er hun glad for at *kampen* ser ut til å være vunnet. (Lundgaard, 2023)

Å beskrive perioden med Sota-hjørnet som en kamp skaper en tydelig assosiasjon til opprøret Obos står overfor i dag. I Det Norske Akademis ordbok defineres “kamp” som en situasjon hvor to (eller flere) parter forsøker å overvinne hverandre med kroppslige krefter eller med våpen (NAOB, 2023). Dermed blir situasjonen om Sota-hjørnet sett på som en kamp med to

motstridende parter, istedenfor en sivil diskusjon om utbygging. Journalisten blir til slutt deltaker og spør om det er nyttig å engasjere seg i slike saker, hvor intervjuobjektet får bekrefte og legge til at de har holdt ut lenge.

På lik linje med artikkel 1 vil jeg igjen analysere rammestrukturene for teksten. De vil se slik ut:

Utenfor teksten

Innenfor teksten

Figur 2: Rammeanalyse av teksten “Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet”. På samme måte som i figur 1, viser også disse rammene de ulike kommunikasjonssituasjonene i og utenfor teksten. I ramme 5 er det som refereres indirekte til tidligere utsagn i kursiv.

Ramme 2: fortellerstemmen

I likhet med artikkel 1, dukker fortellerstemmen opp i denne teksten.

(A.) Den legendariske Sota-kiosken er blitt et symbol på kampen om bevaring av Vålerenga. Og for mange, på at Obos er en kynisk, brutal utbygger.

(B.) Boliggiganten har nemlig møtt knallhard motstand for planene i området rundt den gamle kiosken. Allerede i 2004 ville Obos bygge et kontorbygg på syv etasjer, noe som utløste en storm av protester.

(C.) Og kiosken? Den skulle flyttes.

(D.) Der kom de til at det er mulig å få til nesten like mange boliger selv om den gamle bygningen får stå. Da må blokken inne på området få en ekstra, syvende etasje.

(E.) I tillegg fjerner de en p-kjeller som ville spist mye av uteområdene.

Ramme 3: indirekte framstilling

Det er denne rammen som kanskje står ut mest i denne artikkelen, da de fleste ytringer som blir indirekte framstilt går tydelig under fortellerstemmen. Med det mener jeg at det er vanskelig å tolke om det er en indirekte framstilling av noe noen har fortalt journalisten, eller om det er journalisten selv som skriver. Her er noen eksempler fra teksten:

(F.) Forslaget provoserte ikke bare naboene. Byantikvaren mente samtlige bygninger i industriområdet måtte bevares.

(G.) Det ville i så fall innebære at de planlagte rekkehusene mot Etterstadgata ikke blir bygget.

(H.) Så tar han litt selvkritikk:

(I.) I likhet med Obos, mener hun prosjektet er blitt bedre for alle: Vålerengas befolkning får beholde den gamle historiske bebyggelsen de er så glade i.

Ramme 4: direkte framstilling

Direkte framstilling er igjen de delene i teksten som er markert med sitatstrek. Det er kun en gang i denne teksten at journalisten deltar. Jeg har plukket ut den interaksjonen som mest interessant, og den vil bli gjentatt i drøftingskapittelet:

(J.) – *Så det nytter å engasjere seg?*

– Ja. Men det er avgjørende å komme i dialog med utbygger. Og vi har holdt ut lenge.

Ramme 5: de opphavelige samtalsituasjonene

Igen er ramme 5 de opphavelige samtalsituasjonene. Det er usikkert om journalisten har intervjuet deltakerne over telefon eller ved å møte dem. Vi får hverken miljøbeskrivelser eller forklaringer av deltakernes følelser. Her er noen eksempler:

(K.) – Vi så at det var et massivt ønske om også å bevare bygningen der det var skismurningsfabrikk, *sier* Graff-Kallevåg.

(L.) – Vi er veldig fornøyde nå. Dette er svært gode nyheter for oss, *sier hun* og tilføyer:

I B refereres det til lederen av Vålerenga vel med bruk av pronomen. Utviklingsdirektøren blir gjennom hele teksten referert til med etternavn, med unntak av eksempel (H.).

Det er mulig merkbart at journalisten alltid refererer til Geir Graff-Kallevåg (Obos) med etternavn, mens lederen i Vålerenga vel blir referert til med pronomen. Intervjuet med lederen i Vålerenga vel er også med sammensatt i artikkelen, og jeg får inntrykk av at dette er gjort gjennom et møte. Intervjuet med utviklingsdirektøren i Obos er med oppstykket, og det kan være en grunn til at jeg tror partene ikke møttes fysisk for intervjuet. Det var nok en lengre samtale over telefon, som har blitt delt opp for å tilpasses til artikkelen.

4. Analysedrøfting - den autorale avisstemmen i artiklene

4.1. Den autorale avisstemmen i artikkel 1

“Den autorale stemmen” er et begrep særlig brukt i skjønnlitteratur, og er den som forteller historien. Den oppfattes som en selvstendig tekstlig stemme som ikke er identisk med den empiriske forfatteren. I journalistiske tekster er forholdet mellom den autorale stemmen og den empiriske forfatteren mer kompleks, da medieteksten produseres i flere ledd.

Institusjonelle rammer, tidspress og ideologi er alle faktorer som vil påvirke tekstens helhetlige utforming (Bell, 1991, presentert i Raddum og Veum, 2006, s. 143).

Hvordan Aftenpostens stemme blir posisjonert, mener jeg påvirkes av hvordan journalisten skriver artikkelen. I dette kapittelet vil jeg gå inn på journalistens språk og gjøre en nærmere drøfting av den autorale avisstemmen i de analyserte artiklene. Dette er sett i sammenheng med Whites definisjon av forfatterstemmen, og hvordan journalisten kan uttrykke dømmende evalueringer i en nyhetstekst (1998).

4.1.1. Overskriften - “Heller klassisk enn moderne”

For å finne ut hvordan Aftenposten posisjonerer sin egen stemme i forhold til debatten, vil jeg for denne artikkelen lokalisere det som står fram som *eksplisitt evaluerende*. Med denne artikkelen kan vi allerede ta en titt på overskriften. Overskriften er det en kan kalle en evaluerende overskrift, som står i motsetning til det som tidligere var vanlig, nemlig tematiske overskrifter. Eksempler på tematiske, nøytrale overskrifter er: “Jernsmelting” og “Engelsk boligpolitikk”. Slike paratekster er ikke evaluerende, og framstiller avisen som nøktern og tilbakeholden i forhold til informasjonen som blir presentert (Veum, 2008, s. 145). “Heller klassisk enn moderne” er evaluerende i den forstand at den inneholder en klar evaluering; en *mening* eller *holdning*. Det er derimot ikke helt tydelig for oss som lesere hvem som er ansvarlig for denne evalueringen.

Overskriften “Heller klassisk enn moderne” framstiller holdningen til en stor del av Oslos befolkning og er en av de grunnleggende kampsakene til arkitekturopprøret. Samtidig har overskriften også en sammenheng med statistikkene som blir presentert senere i artikkelen. Overskriften “Heller klassisk enn moderne” kan tolkes på flere måter, og har dermed et flertydig potensial. Rettere sagt, overskriften er heteroglossisk. Her er tre eksempler på måter overskriften kan tolkes på:

- (1.) Folkets mening
- (2.) Forfatterens mening dersom dette skulle vært en kronikk
- (3.) Avisens posisjonering av egen stemme

(1. Folkets mening). Hvis vi tar for oss den første, vil det si at overskriften får meningen til å fremstå som en allmenn holdning. Vi kan dermed anta at overskriften er skrevet på bakgrunn av statistikk, som kan underbygge påstanden. Dersom overskriften skal regnes som evaluerende, gir denne forklaringen mening. Vi kan også kalle overskriften for monoglossisk, fordi det er en faktapreget ytring om holdningen folket har til moderne arkitektur som ikke åpner for diskusjon.

(2. Forfatterens mening). At forfatterens mening kommer frem i en artikkel de har skrevet er jo ikke uvanlig dersom dette hadde vært en kronikk eller kommentar. Det er viktig å bemerke seg at nyhetsartikler går gjennom flere ledd før de blir publisert, blant annet redigering og desk. Dersom forfatterens egne stemme kom *for* tydelig frem i en artikkel, ville de kanskje fått tilbakemelding om det før den ble publisert?

(3. Avisens posisjonering av egen stemme). Som en evaluerende overskrift skrevet av en journalist, er det rimelig å anta at den er skrevet slik av en grunn. Samtidig er det viktig å ta i betraktning at en artikkel går gjennom flere ledd. Ifølge Veum (2008, s. 141) regner man derfor den moderne *autorale avisstemmen* for å være en institusjonell og kollektiv stemme. Med en evaluerende overskrift som “Heller klassisk enn moderne” kan en derfor også gå ut fra at stemmen som blir fremhevet er den kollektive, autorale avisstemmen. Det handler litt om den sikkerheten som uttrykker seg i overskriften, og at den ikke åpner for noen forhandlinger om informasjonen som blir presentert. Stemmen er rett og slett ganske autoritativ i måten den uttrykker seg på. Hvis for eksempel overskriften hadde vært slik: “Heller klassisk enn moderne?”, ville den autorale avisstemmen med en gang vist mer usikkerhet eller åpnet for mer forhandling om teksten artikkelen inneholder. Her må vi ta den empiriske forfatteren med i beregningen, som gjør dette valget av overskrift. Forfatteren har valgt en overskrift som med en gang bekrefter det arkitekturopprøret kjemper for. Senere i teksten vil jeg gjøre en nærmere analyse av den empiriske forfatterens språk og hvordan dette påvirker avisstemmens posisjon.

Nå har jeg gått gjennom tre ulike måter å tolke overskriften på, ved å analysere hvilke stemmer som det er mulig at eier holdningen. Selvfølgelig kan en også slå dem sammen, som åpner ytringen til å bli et mangfold av stemmer. Ved å anta slik, kan vi si at journalisten/den empiriske forfatteren bruker stemmemangfold som et retorisk verktøy for å gjøre overskriften mer overbevisende, og for å åpne for at ytringen vil føre til en dialog og dermed bli

heteroglossisk istedenfor. At ytringen er heteroglossisk er svaret jeg lander på for denne overskriften.

4.1.2. Forfatterstemmen i teksten

Artikkelen starter med en ganske så brå innledning:

Stygge bygninger. Menneskefiendtlige uteområder. Nitriste kasser.

Arkitekturdebatten har rast i Oslo med arkitekturopprørerne i front. Tilsynelatende er misnøyen med mye av det som bygges massiv. (Lundgaard, 2023)

Journalisten er tydelig til stede med en fortellerstemme som lite virker å forholde seg til idealet om objektivitet. Samtidig opplever vi en annen posisjonering av fortellerstemmen når vi leser ordet “tilsynelatende”. Valget av dette ordet kan tyde på at journalisten vil tone ned sin egen individuelle stemme, ved å ta mer avstand til saken. Derimot etterfølges ordet “tilsynelatende” med det ladede ordet “massiv”, som igjen ikke oppleves som særlig nøytralt.

Så stilles spørsmålet, som er hele bakteppet for artikkelen:

Men er det virkelig som “opprørerne” hevder - at mange misliker det moderne og lengter mot det mer tradisjonelle? (Lundgaard, 2023)

Dette etterfølges av en god del statistikk, som bygger oppunder arkitekturopprørets meninger. Blant annet foretrekker én av tre klassisk arkitektur, og kun tre prosent foretrekker moderne.

Journalistens formuleringer gjennom artikkelen gir inntrykk av at hun er enig med opprørerne. For eksempel denne formuleringen, som er litt mer subtil enn andre:

Der står nemlig pris, balkong og parkering. Alle tre vil ifølge Siraj *bli rammet* av mer klassisk stil. (Lundgaard, 2023)

Å “bli rammet” vil si at noe virker negativt på noe. Journalisten kunne brukt et annet ord som for eksempel “påvirket”, men velger heller å bruke det ordet vi som lesere kan gå ut fra at konsernsjefen mest sannsynlig har brukt selv.

Videre i intervjuet med konsernsjefen, oppleves formuleringene å fremdeles være kritiske til Obos. Argumenterende spørsmål med negasjoner, som funnet i analysen over, virker å skape

en kritisk atmosfære. Det utfordrer dessuten konsernsjefen til å mulig føle seg nødt til å bekrefte eller komme et negativt svar:

—*Så det blir ikke noe stilskifte hos Obos?*

—Vi er ikke blinde for responsen og er absolutt åpne for å ta inn mer av de tradisjonelle, sier han. Han peker på Rosenholm og Vålerenga som aktuelle for utprøving. (Lundgaard, 2023)

Det blir ikke utdypet noe mer etter konsernsjefens svar. Etter dette, og det siste vi leser er denne utvekslingen mellom journalisten og konsernsjefen:

– *Tror du Oslo-folk er fornøyde med boligbyggingen?*⁵

– De er veldig fornøyd med sine nye boliger og områdene de bor i. Og de er veldig lei av at boligene deres blir *snakket ned av utenforstående*. (Lundgaard, 2023)

Artikkelen avslutter med nok en statistikk av en undersøkelse hvor flest svarer at de foretrekker klassisk arkitektur. Det er plasseringen av statistikken jeg ønsker å fremheve. Rett etter konsernsjefens sitat over, hvor han sier at Oslo-folk er fornøyd med Obos sin boligbygging, kommer statistikken som en motsigelse. Det får konsernsjefens virkelighetsoppfatning til å virke usann. Spørsmålet “tror du Oslo-folk er fornøyde med boligbyggingen?” leder altså til at han må argumentere mot den virkelighetsfremstillingen som fremstår i artikkelen. Det er også et litt ledende spørsmål, da statistikken og arkitekturopprøret tilsier at de fleste ikke er det. Det siste vi leser i artikkelen er altså et sitat fra konsernsjefen i Obos som antar at Oslo-folk er fornøyde med boligbyggingen, og litt nedlatende kaller kritikere for “utenforstående”. Vi kan anta her at han prater om arkitekturopprørene gitt den pågående debatten. Det som skjer, som Raddum og Veum (2006) presenterer, er at forskjellen mellom stemmer og deltakere synliggjøres. Konsernsjefen har en *stemme*, og dermed makt til å uttrykke seg i teksten. De “utenforstående” blir deltakere, med ingen makt til å komme med tilsvarende. At journalisten avslutter artikkelen med et slikt sitat fra konsernsjefen skaper et litt anspent forhold mellom oss som lesere og konsernsjefen dersom vi antar at de fleste leserne av denne teksten er engasjert i arkitekturdebatten, og gjerne er på opprørets side. Valget av å legge inn

⁵ Journalistens stemme skrives i kursiv, slik som i nyhetsartikkelen.

motsigende statistikk helt til slutt virker også å være bevisst, som gjør at konsernsjefens antagelser fremstår som feil.

4.2. Den autorale avisstemmen i artikkel 2

I likhet med artikkel 1, er journalisten som deltaker også synlig her. Til forskjell er ikke journalisten like mye mer eksplisitt, men uttrykker heller holdninger gjennom skrivemåten og fortellerstemmen.

4.2.1. Overskriften - “Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet”

Overskriften “Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet” er etterfulgt av ingressen:

Obos har slitt med tomten på Vålerenga i nesten 20 år. Nå går de enda en runde- og velforeningen er positive. (Lundgaard, 2023)

Både overskriften og ingressen gir leseren en forståelse av at dette har vært en lang debatt. I tillegg gir ytringen “enda en gang” inntrykk av at det har vært flere feilede forsøk på forslag fra Obos.

Til forskjell fra artikkel 1, er denne overskriften i hovedsak en såkalt *fortellende deklarativ*. I følge Raddum & Veum vil en overskrift være en fortellende deklarativ når den fremstår som fakta ved at den tilsynelatende er fri for eksplisitt evaluering, modalitet og henvisning til eksterne refererte stemmer (Raddum & Veum, 2006, s. 144). Ytringen er altså også monoglossisk, fordi den kun inneholder én stemme. Det betyr likevel ikke at ytringen ikke rommer underliggende evalueringer, for i tråd med Bakhtin finnes det ikke noen enhetlig stemme i en tekst (Raddum & Veum, 2006, s. 144). Tilstedeværelsen av andre stemmer vil fremdeles ligge i teksten, da en avistekst skrives i flere ledd.

“Obos snur *enda en gang* på Sota-hjørnet” impliserer en form for irritasjon. Samtidig skaper det en tydelig assosiasjon til diskursen om folks misnøye til Obos. Det ville nok fremstått mer nøytralt om journalisten hadde hatt en overskrift som for eksempel: “Obos bytter idé for

Sotahjørnet”, og en kunne dermed antatt at de som engasjerer seg i saken vet at det ikke er første gang.

Til forskjell fra den heteroglossiske overskriften i forrige artikkel, lander jeg på at denne er monoglossisk. Som sagt betyr ikke dette at det ikke ligger noen underliggende tanker bak slik den er formulert, noe vi må ta i betraktning når vi drøfter journalistens objektivitet.

4.2.2. Forfatterstemmen i teksten

Artikkelen starter med innledningen:

Den *legendariske* Sota-kiosken er blitt et symbol på kampen om bevaring av Vålerenga. Og for mange, på at *Obos er en kynisk, brutal utbygger*. (Lundgaard, 2023)

Sota-kiosken presenteres som “legendarisk”, som om det er en allmenn oppfatning. Samtidig settes Obos i en negativ posisjon som brutal utbygger. Hvilke stemmer som kommer fram her er også hengende, for det blir som i de fleste avistekster konstruert flere. Journalisten påstår at debatten om Sota-kiosken har fått “mange” til å se på Obos som en “kynisk” og “brutal” utbygger. Disse ordene bryter med forventningene vi har til språket i teksten, og gir et dramatisk bilde på situasjonen. Hvem “mange” refererer til kan en lure på. I artikkelen får vi vite at naboene, Plan- og bygningsetaten og Byantikvaren var imot flere av Obos sine forslag for området. Vi kan derfor anta at disse regnes som en del av generaliseringen.

Arkitekturopprørets oppmerksomhet de siste årene kan også tas i betraktning, og “mange” kan også bety det som generaliseres som “opprørerne”, altså alle som deltar aktivt eller har en mening i arkitektursaken.

Artikkelen forteller hele prosessen videre. Etter Obos sitt andre forslag, skriver journalisten at Obos igjen måtte gå i tenkeboksen. Det presenteres derimot på en måte som igjen får Obos til å fremstå som ganske kyniske.

Obos gikk nok en gang i tenkeboksen. Der kom de til at det er mulig å få til nesten like mange boliger selv om den gamle bygningen får stå. *Da må blokken inne på området få en ekstra, syvende etasje*. (Lundgaard, 2023)

Det er bemerkverdig at journalisten alltid refererer til Geir Graff-Kallevåg (Obos) med etternavn, mens lederen i Vålerenga vel blir referert til med pronomen. Intervjuet med lederen i Vålerenga vel er også med sammensatt i artikkelen, og jeg får inntrykk av at dette er gjort gjennom et møte. Intervjuet med utviklingsdirektøren i Obos er med oppstykket, og det kan være en grunn til at jeg tror partene ikke møttes fysisk for intervjuet. Det var nok en lengre samtale over telefon, som har blitt delt opp for å tilpasses til artikkelen.

Forfatterstemmen er tydelig, og får det til å virke som at hensikten til Obos hele tiden har vært å presse inn så mange boliger som mulig uansett hva som skal til. For mange av opprørerne er nettopp dette et av Obos sine negative særtrekk, fordi boligbyggingen for kjøpere oppleves som en pengemaskin istedenfor at det er pent og tilpasset nabolaget.

5. Hvor ligger makten i artiklene?

Som en av Norges største aviser, har Aftenposten en innflytelsesrik stemme som bærer mye institusjonell makt. Hvordan de presenterer avisen sin i mediene har mye å si for hvilket forhold leserne får til avisen og til de sakene de velger å prioritere. Maktstudier har utviklet seg som et forskningsfelt med relativt ulike tilnærminger, som gjør at makt er et vanskelig begrep å definere. Når det kommer til makt i avisene, henger det mye sammen med hvordan pressen sees på som den fjerde statsmakt. Opprørerne og ellers de som står i opposisjon til Obos er uten tvil de som blir tildelt mest makt i stemmeformidlingen i artiklene. Men hvordan makt kan komme til uttrykk i avistekstene, kan forstås på forskjellige måter. De tre maktdimensjonene til Berge blir sentrale for denne delen av analysen, og jeg vil nå gå inn på hvordan makten blir fordelt på de ulike stemmene i artiklene jeg har analysert.

Den første maktdimensjonen handler om teksten som unik handling. Teksten får makt dersom den evner å overbevise eller overtale leseren, uavhengig eller avhengig av tekstskaperens status (Berge, 2020, s. 30). I vitenskapelige artikler foreligger et implisitt, etisk premiss om at teksten forutsettes å være troverdig, fordi teksten forutsetter en modelleser med solide faglige ressurser innenfor et felt. I artiklene jeg har analysert vil derimot en annen type modelleser være relevant for at teksten gis mening. Vi kan for eksempel se for oss en Oslostudent som engasjerer seg i opprøret, da han eller hun har vokst opp på Grünerløkka og har fulgt byutviklingen med sine egne øyne i mange år. Hvorvidt denne modelleseren har faglig

kunnskap til å si hva som er god arkitektur og ikke, er ikke relevant, fordi det handler om hva befolkningen synes er pent og ikke. Denne modelleseren vil uansett lese nyhetssaken på en relevant måte. Denne modelleseren virker ønskelig av journalisten når jeg i min analyse får frem at det gis mest plass til stemmene på arkitekturopprørets side, og mindre til Obos' side. Dersom vi ser for oss en annen modelleser; en arkitektstudent som er svært opptatt av modernistisk arkitektur, vil nok nyhetssaken leses på en litt annen måte. Det betyr ikke at nyhetssaken ikke leses på en relevant måte, men kanskje de ikke vil føle at deres side av saken er representert godt nok. Disse to modelleserne er to ulike mottakere av denne teksten, som er en viktig forutsetning for tekstens makt. De plasseres inne i teksten, og opplever ulik representasjon.

Den andre maktdimensjonen handler om teksten som forekomst av en tekstnorm. Når vi i dette tilfellet snakker om nyhetsartikler og reportasjer, kan vi som regel med sikkerhet si at dette er en tekstnorm mange opplever som troverdig nok til å komme med et korrekt virkelighetsbilde. Den institusjonelle stemmen til avisen er en viktig forutsetning, da troverdighet til avisen er troverdighet til artiklene. Generelt sett kan vi si at den institusjonelle tekstnormen, som i dette tilfellet er sannhetssøkende medietekster, utøver makt daglig når de publiserer innlegg, artikler, debatter og reklame. Når det kommer til nyhetsartikler, forventes en viss nøytralitet i sjangeren. Som analysen viser, er det likevel flere hull i nøytraliteten. Siden teksten forventes å realisere en tekstnorm som er sannhetsforankret, og man forventer et noenlunde dekkende og sannferdig virkelighetsbilde av en nyhetsartikkel, vil jeg regne det som et maktgrep skjult å formidle subjektive meninger i skrivemåtene sine.

Den tredje maktdimensjonen går ut på at teksten er en representasjon av en viss ideologisk posisjon eller diskurs (Berge, 2020, s. 31). Teksten kan skaffe seg makt gjennom at den bekrefter, forsterker og/eller kvalifiserer en viss ideologisk posisjon. Allerede i overskriften i artikkel 1 får vi inntrykk av at det tildeles makt til opprøret. Overskriften "Heller klassisk enn moderne" og gjennomgående statistikk i artikkelen gjør klassisk arkitektur til en vinner, og moderne arkitektur til noe mindre ønskelig. I artikkelen gis det mye plass til Arkitekturopprørets representanter, mens Obos får noen kommentarer inn på slutten. I artikkel 2 får Obos litt mer plass til å delta, men mye i form av selvkritikk. Allikevel er det nok artikkel 1 som fremmer Arkitekturopprørets ideologi mest.

Noe som også er viktig å ta i betraktning i den 3. maktdimensjonen er dette: Journalisten har ikke bare makt til å bestemme hvem som får komme til orde, men også *hvordan*. Den

mellompersonlige funksjon i tekst viser til hvordan språket skaper og beholder relasjoner mellom deltakerne i kommunikasjonen (enkeltmenneske, grupper osv.). Både gjennom grammatikk, ordvalg o.l kan det skapes status og roller, makt/solidaritet og symmetri/asymmetri (Veum, 2008, s. 21). I intervjuet med Sourouri i artikkel 1 stilles det ikke-konfronterende spørsmål, som gir intervjuobjektet mulighet til å forklare og utdype sitt synspunkt. I tillegg får de statistikk som ryggdekning for argumentene sine, og et mer utdypende intervju med

Argumenterende spørsmål kommer mer til syne i intervjuet med Obos, der journalisten stiller utfordrende og konfronterende spørsmål som gjør Obos ikke har noe valg enn å måtte argumentere litt upopulært mot saken:

(1.)—*Så det blir ikke noe stilskifte hos Obos?*

(2.)—*Tror du Oslofolk er fornøyde med boligbyggingen?*

Slik tekstanalysen også viste, blir deltakerne altså representert på måter som får Obos til å fremstå som en tapende part i arkitekturdiskursen, blant annet ved at det stilles ulike former for spørsmål og at det legges inn motsigende statistikker til konsernsjefens kommentarer som forandre det virkelighetsbildet han forsøker å presentere.

I artikkel 2 presenteres Obos som svak og selvkritisk, i opposisjon til Vålerenga vel som har “vunnet kampen”. Kommentarer og “stikk” fra forfatteren er gjennomgående i artikkelen, slik vist i tekstanalysen, og det fører til en negativ tekstlig framstilling av Graff-Kallevåg. Det virker samtidig som det er et klart behov for å understreke at Obos som firma tar selvkritikk. I begge artiklene blir det også brukt ord som rammet, kamp, kynisk og brutal, alle i journalistens stemme. Ord som dette synes å ha en underliggende mening fra forfatteren som det er vrient å ignorere. Den eneste gangen journalisten deltar med egen stemme er i slutten av artikkelen, i denne interaksjonen mellom journalist og leder i Vålerenga vel, presentert i tekstanalysen:

– *Så det nytter å engasjere seg?*

– Ja. Men det er avgjørende å komme i dialog med utbygger. Og vi har holdt ut lenge.
(Lundgaard, 2023)

Denne interaksjonen ser jeg på som avgjørende for hvilken stemme som blir tildelt mest makt i artikkel 2. Intervjuobjektet, lederen av Vålerenga vel, får det siste ordet i saken, som er at de

har “holdt ut lenge” i kampen mot Obos. Det viser både til at Obos står høyt i makten om boligbygging; samtidig som det viser at de er vanskelige å være i dialog med.

6. Avistekstens viktige rolle

6.1. Aftenpostens posisjon i arkitekturopprøret - journalisten som aktivist og forvaltningen av subjektivitetsidealet

Alle de journalistiske valgene som er presentert i analysen gir inntrykk av en mer personlig avisstemme; en stemme som sider med Arkitekturopprøret og som ønsker å male Obos som en fiende. Men hvorfor virker det som journalistens valg av ord med vilje ønsker å støtte opprørernes sak? Og kan man i så fall forsvare dette?

Det er her viktig å ta for seg subjektivitetens makt, og hvordan avisene kan bruke subjektiviteten for å være på lesernes side. Statistikken som blir presentert går i arkitekturopprørets favør, som absolutt kan være en grunn til at stemningen og avisens posisjonering i artikkelen også er på deres side. Man kan anta at de fleste leserne av disse artiklene er folk som interesserer seg for arkitekturopprøret, og kanskje, basert på statistikken, er på opprørets side. Jo flere som er enige i artikkelen og tiltrekkes av overskriftene, jo flere lesere får Aftenposten. Det kan være en mulig forklaring for Aftenpostens valg at de rett og slett ønsker at artikkelen skal være enig med flertallet, og at vinklingen av artikkelen dermed skal passe målgruppen. Som en konkurrerende avis avhengig av lesere, er det forståelig at Aftenposten vil være på flertallets side hvis denne forklaringen er tilfellet.

Samtidig forventer vi på den ene siden at journalistikken skal være sann, uavhengig og nøytral. I motsetning ligger det derimot også en forventning at journalistikken skal være aktivistisk⁶ (Hornmoen & Steensen, 2021). For å kunne forsvare journalistisk aktivisme, mener jeg man må se på hvordan subjektivistisk journalistikk kan forsvares: For det første må konflikt og uenighet være ansett som viktig i seg selv og som sentrale elementer i demokratiet (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 142). Som journalist har man derfor et ansvar å

⁶ Selv om partipressen, som per definisjon var aktivistisk, er over, forventes det fremdeles at journalistene er aktivistiske. Dette er særlig med tanke på både det personlige og det institusjonelle, og er for eksempel knyttet til kampanjejournalistikk (Hornmoen & Steensen, 2021).

representere nettopp dette. Når det kommer til debatter i offentligheten, som for eksempel arkitekturdebatten jeg har tatt for meg, er det snakk om å representere begge sidene av en sak. Det som er verdt å ta i betraktning her, er at denne debatten er en kamp mellom “den lille mann” og en institusjon. Det er snakk om enkeltmennesker, naboer, befolkning versus Obos. Subjektiviteten som ideal i journalistikken dyrkes ofte i enkeltmenneskers opplevelser, som er en viktig del av dagens journalistikk. Enkeltindividets opplevelser trer fram foran institusjonens argumenter. Slik blir en sak personifisert og intimisert (Hornmoen & Steensen, 2021, s. 147). Dette subjektivitetsidealet, som kalles *kildesubjektivitet*, er dermed veldig relevant for hvordan Aftenpostens journalist skriver disse sakene og hvordan partene fremstilles. At Aftenposten posisjonerer seg på arkitekturopprørets side, kan dermed forsvares med subjektivitetens ideal om enkeltmenneskers opplevelser, og representasjonen av disse.

Den pragmatiske filosofien for journalistikk presentert av Hornmoen og Steensen (2021) tilsier at journalistisk aktivisme forutsetter en tro på at mennesket er en aktiv deltaker og har potensial til å skape forandring i sosiale strukturer (s. 194). Nettopp denne normen om at enkeltmennesket er kritisk, tenkende og handlende er et premiss for aktivismens ideal. I likhet med god undersøkende journalistikk er også god aktivistisk journalistikk en empirisk-normativ praksis, og ifølge John Deweys (2012, presentert i Hornmoen og Steensen, 2021, s. 194) demokratisyn må journalistikken tåle konflikt og uenighet i offentlig samtale. Nyhetssaker som kun presenterer enighet bør ikke være det eneste som vektlegges, fordi den demokratiske offentlighet må tåle følelsesstyrt argumentasjon og subjektivt engasjement (s. 194). Om man kan kalle journalistens implisitte deltakelse med sine språkvalg som subjektivt engasjement er en annen sak. Det er journalistens jobb å velge intervjuobjekter, så allerede der trekker journalisten konklusjoner ut fra egne tanker og interesse for saken. Man kan derfor kalle journalistens implisitte deltakelse for uunngåelig.

6.2. Avisteksten gjennom flere ledd og forholdet til pragmatisk objektivitet

Gjennom oppgaven har jeg gjentatte ganger nevnt hvordan vi bør ta i betraktning at alle avistekster skrives i flere ledd. De tekstuelle stemmene, ifølge Bakhtin, er alltid til stede, og selv i overskriften, som jeg fant å være monoglossisk, valgte jeg likevel å inkludere de tekstuelle stemmene som dukker opp. Dette betyr at selv om en tekst forsøker å presentere én

stemme, vil det alltid ligge andre, underliggende stemmer. Rick Iedema, Susan Feez og Peter White omtaler dette temaet i *Media Literacy* (1994):

The way events are observed, interpreted and reported will always be conditioned by the social background and ideological perspective of journalists, editors and management. Even the most ostensibly “factual” report will be the product of numerous value judgements. (Iedema, Feez & White, 1994, s. 3).

Dette er igjen en tilknytning til idealet om subjektivitet. Samtidig beviser det at det er umulig å skrive en fullstendig objektiv tekst. Særlig blir det vanskelig å oppnå objektivitet når det ikke bare er journalisten som har ansvar for utgivelsen. Det er rett og slett vanskelig for journalistikken å speile virkeligheten “slik den er”, når flere mennesker er til stede i utgivelsen av én og samme tekst. Alle har nemlig ulike oppfatninger av hva som er virkeligheten, slik Stephen J.A. Ward presenterer i sin definisjon av pragmatisk objektivitet (Ward, 1999, 2004, 2010, presentert i Hornmoen & Steensen, 2021, s. 42). I motsetning ville tradisjonell objektivitet bety en perspektivløs virkelighetsbeskrivelse, som eliminerer journalistikkens aktivisme og ikke bidrar til en samfunnsforståelse. I arkitekturopprørets tidsalder, kan man si at tradisjonell objektivitet rett og slett ikke ville bidratt til en samfunnsdebatt, slik Aftenpostens artikler gjør ved å skape oppmerksomhet rundt opprørernes sak og representere deltakerne ulikt. Det tradisjonelle objektivitetsidealet legger opp til at journalister stiller seg utenfor saken, og kun representerer saken basert på kildenes forklaringer. Journalisten blir dermed kun et “redskap” for formidling, og gis ikke nødvendigvis muligheten til å gi en sannferdig virkelighetsbeskrivelse av den gitte saken.

Jeg mener at pragmatisk objektivitet gir debatten mulighet til å utfolde seg på en mer demokratisk måte, slik idealet om journalistisk aktivisme beskriver. Tradisjonell objektivitet ville skapt en overflatisk nyhetsdekning til sammenligning. Det er ikke bare en holdning, men også ulike metoder å utvikle under pragmatisk objektivitet, og tre spesifikke kriterier for vurdering av informasjon (se teorikapittelet). Det tredje kriteriet gjelder *rasjonell diskusjon*, og handler om å vektlegge betydningen av et mangfold av stemmer i en sak. Alle deltakerne skal altså få en *rettferdig representasjon* av sine perspektiver. Samtidig er det her en kan diskutere hvordan representasjonen kan bli rettferdig i en sak mellom enkeltindivider og en representant av en stor institusjon med mye makt i boligbyggingen. Forutsatt at idealet om aktivistisk journalistikk er til stede, kan det være “rettferdig” i en sak som dette at parten med

minst makt i diskursen nettopp *behøver* mer makt i teksten for at en rettfærdig diskusjon skal finne sted.

6.3. Pressens samfunnsrolle

Mediene har stor makt til å bestemme hvordan en sak skal presenteres i avisene, akkurat som journalisten har makt til å bestemme språk og formuleringer som bidrar til hvordan avisen posisjonerer seg i en gitt sak. Når jeg nå har drøftet hvordan avisteksten går gjennom flere ledd, vil jeg gjerne få frem hvorfor det er viktig å snakke om hvordan saker fremstilles, og hvorfor pressens samfunnsrolle er sentral i denne diskusjonen.

Presseetikken er sentral når vi diskuterer hvordan aviser fremstiller saker. Publikum må anse den presseetiske kompetansen som tilstedeværende når en leser nyhetssaker, og dekingen av en slik samfunnsdebatt i en av Norges største aviser bør i henhold til presseetikken og Vær Varsom-plakaten bør være troverdig og korrekt. Som analysene mine har vist, kan det være kontroversielt at journalisten, og dermed avisen, stiller seg litt på den ene siden av debatten. Samtidig kan det forsvares når man tar hensyn til idealet om journalistisk subjektivitet og kildeobjektivitet. I Vær Varsom-plakaten står det under paragraf 2.2:

Redaktøren og den enkelte redaksjonelle medarbeider skal verne om sin uavhengighet, integritet og troverdighet. Unngå dobbeltroller, verv, oppdrag eller bindinger som kan skape interessekonflikter eller føre til spekulasjoner om inhabilitet. (Pressens Faglige Utvalg, u.å.)

Dette går under paragrafoverskriften "Integritet og troverdighet". Troverdighet til pressen er noe grunnleggende i et fungerende samfunn. Fallet i tilliten til en stor avis kan påvirke samfunnet kraftig, nettopp fordi pressen først og fremst skal være fri og uavhengig. Det er derfor en grense for hvor subjektiv en tekst kan være, men det kan altså forsvares med de ulike betingelsene for subjektivitetsidealet. Likevel viser analysen at disse grensene kan være flytende.

7. Avsluttende ord

Arkitekturdebatten har åpnet for at mange flere stemmer kan delta i offentlig debatt. I artikkel 2 settes Obos opp mot naboer av kvartalet som skal bygges, og naboene har makt nok til å påvirke Obos' byggeplaner. I lys av arkitekturdebattens rolle for stemmeinkludering gis enkeltmenneskene makt i mediene til å uttrykke sine meninger, og samtidig få muligheten til å påvirke. Arkitekturdebatten har rett og slett åpnet for mange nye stemmer som ikke har fått lov til å mene noe om arkitektur før. Alle får delta i debatten, uten å ha studert arkitektur eller ha en annen relevant fagkunnskap for å kunne si sin mening om noe vi alle omringer oss med hver dag. I lys av demokratiet og ytringsfriheten har arkitekturdebatten senket terskelen for debatt og gjort det enklere for enkeltmennesker å delta. Mediene har i stor grad vært med på å forme debatten, ved å legge ut kronikker og debattinnlegg fra alle parter i debatten. Medienes rolle i arkitekturdebatten har rett og slett vært å være et møtested for debatt. Slik analysen viste er nok ikke møtestedet helt nøytralt, men allikevel kan vi rettferdiggjøre den ubalanserte representasjonen av deltakerne ved å sette idealet om subjektivitet i lyset.

Pressens rolle i arkitekturdebatten har vært å formidle debatten på lik linje med andre debatter i samfunnet. Hvordan de ulike partene blir representert, skal være rettferdig slik at alle syn kommer til uttrykk. I nyhetsartiklene gir det mening i henhold til idealet om kildeobjektivitet at Aftenposten hovedsakelig representerer opprørerne og gir Obos muligheten til å komme med et tilsvarende svar. Det er forøvrigt også viktig å nevne at begge parter har formidlet sine meninger på andre plattformer og ved å skrive kronikker eller debattinnlegg. Det er som nevnt ikke slik at denne analysen presenterer hele bildet av hvordan debatten blir representert, men det er en analyse av hvordan Aftenposten representerte debatten i nyhetsartiklene sine i begynnelsen av 2023.

I Yngve Benestad Hågvars studie om VG, finner han at nyhetsdiskursene der retter seg mot «den lille mann» som modelleser, og at VG iscenesetter seg selv som en samarbeidspartner og forsvarer (Hågvar 2003, s. 116). Jeg mener Aftenposten i henhold til mine analyser posisjonerer seg som en støtter av arkitekturopprøret, og gir opprøret en tydelig stemme til å uttrykke hva som, ifølge journalistenes retorikk, ansees som «riktig» side å være på i debatten. Obos blir i begge artiklene fremmet som en kynisk boligbygger, både eksplisitt og implisitt gjennom språk og intervju metode. Aftenposten er dermed en slags forsvarer, men ikke overfor «den lille mann», men overfor flertallets mening. I den avsluttende drøftingen

forsvarte jeg dette ved å ta opp kildeobjektiviteten i sammenheng med idealet om subjektivitet og journalistisk aktivisme i medietekster.

«Når en avistekst velger å introdusere visse stemmer fremfor andre, kan ytringen brukes til å understøtte synspunkt, skape provokasjon eller nærhet/distanse til innholdet i ytringen eller ytringens opphavsperson» (Raddum & Veum, 2006, s. 152). Med en mer upersonlig og nøktern framstilling av saken, ville tekstene på mange vis lignet de vi kjenner til som en vanlig nyhetstekst i dag. Fortellerstemmen og den autorale avisstemmen kommer tydelig frem, som skaper en personlig holdning til debatten. Samtidig kommer vi tilbake til dette med at objektivitet ikke finnes. Det viser seg at det praktisk talt er umulig å unngå subjektivitet i medietekster, da det er umulig å skrive en fullstendig objektiv tekst. Aftenpostens representasjon av arkitekturopprøret strider dermed ikke imot presseetikken, selv om det kan virke som journalisten har en viss baktanke ved både representasjons- og skrivemåter. Journalistens implisitte deltakelse er unngåelig, slik pragmatisk objektivitet tilsier, og dette er ifølge det journalistiske idealet om subjektivitet ikke en dårlig ting.

8. Litteraturliste

Berge, Kjell Lars (2003): "Hvor er makten i teksten?". I: *Maktens tekster, makt- og demokratiutredningen 1998-2003*, red. Berge, Kjell Lars, Meyer, Siri og Trippestad, Tom Are. Gyldendal Akademisk.

Berge, Kjell. Lars, Coppock, Patric & Maagerø, Eva (red.) (1998b): *Å skape mening med språk. En samling artikler av M.A.K. Halliday, R. Hasan, J.R. Martin*. Oslo: Landslaget for norskundervisning, Cappelen Akademisk.

Det Norske Akademis ordbok. (u.å). Kamp. Hentet 7. mars 2023 fra https://naob.no/ordbok/kamp_1

Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, Norman (1995a): *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. London og New York: Longman.

Fairclough, Norman (1995b): *Media Discourse*. London: Arnold.

Hornmoen, H., Steensen, S. (2021) *Journalistikkens filosofi*. Universitetsforlaget.

Hågvar, Y.B. (2003). *Hele folkets diskurs. En kritisk diskursanalyse av den gode VG-sak*.

Norsk sakprosa. Hentet fra

<https://www.hf.uio.no/iln/forskning/grupper/tekstretorikk/Publikasjoner/Utgivelser/7Hagvar-Hele-folkets-diskurs.pdf> 25.05.2023

Iedema, R., Feez, S., White, P.R.R. (1994) "Appraisal and Journalistic Discourse".

<https://www.grammatics.com/appraisal/media/medialit-appraise.pdf> . Sist besøkt april 2023.

Jørgensen, M. W., Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde forlag

Meyer, M. Wodak, R. (2008). *Critical discourse analysis: history, agenda, theory, and methodology*. I R. Wodak, & M. Meyer (Red.), *Methods for Critical Discourse Analysis* (s. 1-33).

Njaastad, O. (2012). *Nyhetsjournalistikk*. Gyldendal Akademisk.

Nordiske Mediedager. (2020). *Medievaner og holdninger: Undersøkelse blant publikum, journalister, advokater og dommere, 10. mars – 27. april 2020* (Rapport). Nordiske Mediedager. https://kyber.blob.core.windows.net/nmd/2978/medievaner-alle-grupper_rapport_2020.pdf. Besøkt 12. april 2023.

Pressens Faglige Utvalg. (u.å.). *Dette er PFU*. Norsk Presseforbund. <https://presse.no/pfu/dette-er-pfu/>

Pressens Faglige Utvalg. (u.å.). *Vær Varsom-plakaten*. Norsk Presseforbund. <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Raddum, T., Veum, A. (2006) Avistekstens mange stemmer. *Norsk medietidsskrift, volume 13* (2). 135-158. <https://doi.org/10.18261/ISSN0805-9535-2006-02-04>

Roppen, J. & Allern, S. (2010). Journalistikkens samfunnsoppdrag. I J. Roppen & S. Allern (Red.), *Journalistikkens samfunnsoppdrag*. IJ-forlaget.

Skrede, J. (2018). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.

Stortinget. Makt- og demokratiutredningen (2005) <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2004-2005/inns-200405-252.pdf>

Veum, A. (2002) Journalistiske tekster - røyndom i miniformat? I Tønnesson, J. (red.). *Den flerstemmige sakprosaen*. Universitetsforlaget.

Veum, A. (2008). Avisas andlet. Førstesida som tekst og diskurs. *Dagbladet 1925-1995*. Det humanistiske fakultet. Universitetet i Oslo.

White, P.R.R. (1998). *Telling Media Tales: the news story as rhetoric*. Doktoravhandling. Universitetet i Sydney.

White, P.R.R. (2020, 01.01). *Modelling Engagement*. An introductory tour through appraisal theory 17. <https://www.grammatics.com/appraisal/appraisaloutline/framed/appraisaloutline-16.htm>

9. Vedlegg

9.1. Artikkel 1 – «Heller klassisk enn moderne»

Oslo | Arkitektur

Heller klassisk enn moderne

Hver tredje Oslo-borger foretrekker klassisk arkitektur. Bare tre av hundre vil helst ha moderne stil. Arkitekturopprørerne er ikke overrasket.

St. Hanshaugen, med sine klassiske bygårder, er ifølge Oslo-folk ett av byens vakreste strøk. Foto: Morten Uglum

Hilde Lundgaard
Journalist

05.01.2023 14:19

Nyhetsbrev: Vink til helgen

Hver uke forteller vi deg hva som skjer i Oslo i helgen. Vi deler ferske tips til gode spisesteder, kule opplevelser og ting å finne på, i byen og i Marka.

Stygge bygninger. Menneskefiendtlige uteområder. Nitriste kasser. Arkitekturdebatten har rast i Oslo med arkitekturopprørerne i front. Tilsynelatende er misnøyen med mye av det som bygges massiv.

Men er det virkelig som «opprørerne» hevder - at mange misliker det moderne og lengter mot det mer tradisjonelle?

Artikkelen fortsetter under annonsen

En meningsmåling blant Oslofolk utført av Respons analyse kan tyde på nettopp det:

- Én av tre foretrekker klassisk arkitektur. Bare tre prosent foretrekker den moderne.
- Fire av ti foretrekker å bo i en bydel med klassisk stil. Én av ti foretrekker moderne stil.
- Ca hver fjerde Osloborger synes i liten grad Oslo er en vakker by.
- Hvis folk fikk bestemme, ville nesten halvparten utviklet nye bydeler i klassisk stil. Bare én av fire ville valgt moderne.
- Én av fem vil betale mer for en bolig i klassisk stil. Halvparten så mange vil betale mer for en i moderne stil.

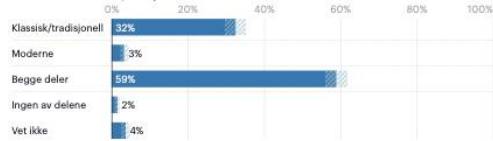
Slik svarte Oslo-folk om hovedstaden

Undersøkelsen er laget av og for Respons analyse. 1026 respondenter deltok i undersøkelsen. Den er gjennomført på webpanel. De skraverte feltene viser feilmarginen.

I hvilken grad synes du Oslo er en vakker by?

Foretrekker du klassisk/tradisjonell eller moderne arkitektur?

Graffikk: data@aftenposten.no • Kilde: Respons analyse

Mange mener det har vært bygget altfor mange ensformige blokker i de nye boligområdene i Oslo. Foto: Dan P. Neegaard

Klassisk neglisjert

Resultatet overrasker overhodet ikke Saher Sourori. Han er frontfigur i Arkitekturopprøret, som nærmere seg 70.000 følgere på Instagram.

- Dette har vi sagt hele veien. Men det er godt å få det dokumentert, sier han og tilføyer:

- Så får vi håpe beslutningstagerne vil lytte litt.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Han synes det er spesielt interessant at betydelig flere unge enn eldre sier de foretrekker å bo i et «klassisk» strøk. At mange er åpne for *både* klassisk og moderne, mener han overhodet ikke svekker budskapet.

- Også vi ønsker begge deler. Men når et flertall liker det klassiske, er det rart at man ikke bygger *noe*. Det er helt neglisjert.

Bjørvika og Barcode er etter hvert blitt omfavnet av folket. Strøket havner på tredje plass som Oslos vakreste. Foto: Hans O. Torgersen/Aftenposten

Håper på Filipstad

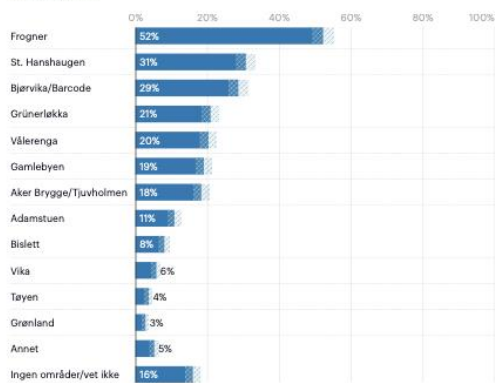
I undersøkelsen blir de klassiske strøkene Frogner og St. Hanshaugen rangert som Oslos vakreste. At også hypermoderne Barcode havner på pallen, overrasker ham ikke.

- De som liker det moderne, har fått sin bydel. Så kan vi håpe at vi som trives med det tradisjonelle, også kan få det.

- Hvor da, tenker du?

- Filipstad er en gyllen mulighet. Der kan man bygge tradisjonelt med kvartalsstrukturer og gå bort fra lamellene.

Hvilke område(r) i Oslo mener du er vakrest med tanke på arkitektur?

Undersøkelsen er laget av og for Respons analyse. 1026 respondenter deltok i undersøkelsen. Den er gjennomført på webpanel. De skraverte feltene viser feilmarginen.
Grafikk: data@aftenposten.no • Kilde: Respons analyse

Da arkitekturopprørerne Audun Engh og Saher Sourori skulle trekke frem nyere arkitektur de liker, havnet de på Frogner. Det er også Oslo-folks favoritt. Foto: Bjørge, Stein

Flertallet vil ha begge deler

Også arkitekturhistoriker Even Smith Wergeland ved AHO synes resultatene er interessante. Og at de delvis bekrefter Arkitekturopprørets budskap.

- Samtidig foretrekker jo flertallet en miks av moderne og klassisk. Og de fleste mener Oslo er en vakker by. Det er ikke så polarisert som man kan få inntrykk av, sier han.

Artikkelen fortsetter under annonsen

At boligkjøpere gjerne går for nybygg, mener han handler mye om at de oppfattes som mer holdbare. Men når det kommer til det rent estetiske, tyder mye på at det tradisjonelle vinner.

Synet på hva som bør bygges i nye boligområder mener han er tankevekkende: Nesten halvparten av de spurte ønsker en tradisjonell stil. Det er dobbelt så mange «modernist-fansen».

- Mange er utvilsomt veldig kritiske til byutviklingen i Oslo og ønsker mer variasjon. Og mange fagfolk er enige. Det er ikke i boligarkitekturen vi har lyktes med å skape spennende ting, erkjenner han.

En såpass massiv motstand mot det moderne, tror han er en direkte respons på nye områder som Ulven, Løren og Storo.

- De har fått veldig mye negativ oppmerksomhet. Det har neppe blitt bedre av at det samme nitriste gatebildet fra Løren stadig brukes i mediene.

Dette bildet av Lørenveien fra mars 2021 er blitt et symbol på en feilslått og menneskefiendtlig byutvikling. Foto: Dan P. Neegaard

Obos: Holder døren åpen

Men hva sier Norges og Oslos desidert største boligbygger, Obos?

Konsernsjef Daniel Siraj er glad for engasjementet. Men han har liten tro på at boligkjøperne vil betale ekstra for tradisjonell stil.

- En ting er å si det i en undersøkelse. Men blant våre medlemmer står ikke arkitektur øverst på prioriteringslisten, sier han.

Der står nemlig pris, balkong og parkering. Alle tre vil ifølge Siraj bli rammet av mer klassisk stil.

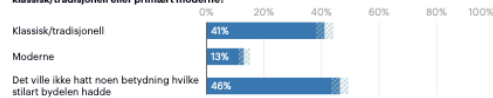
- Så det blir ikke noe stilskifte hos Obos?

- Vi er ikke blinde for responsen og er absolutt åpne for å ta inn mer av det tradisjonelle, sier han. Han peker på [Rosenholm](#) og [Vålerenga](#) som aktuelle for utprøving.

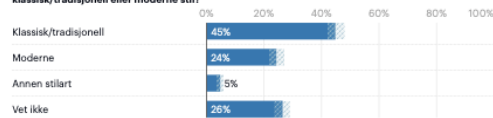
- Tror du Oslo-folk er fornøyde med boligbyggingen?

- De er veldig fornøyd med sine nye boliger og områdene de bor i. Og de er veldig lei av at boligene deres blir snakket ned av utenforstående.

Dersom du skulle flyttet til en bydel i Oslo, ville du foretrukket å bo i en bydel som primært er klassisk/tradisjonell eller primært moderne?

Det utvikles til stadig nye bydeler i Oslo. Dersom du fikk bestemme, ville du utviklet nye bydeler i klassisk/tradisjonell eller moderne stil?

Undersøkelsen er laget av og for Respons analyse. 1026 respondenter deltok i undersøkelsen. Den er gjennomført på webpanel. De skraverte feltene viser feilmarginen.

Grafikk: data@aftenposten.no • Kilde: Respons analyse

9.2. Artikkel 2 – «Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet»

Oslo | Byutvikling

Obos snur enda en gang på Sota-hjørnet

Obos har slitt med tomten på Vålerenga i nesten 20 år. Nå går de enda en runde - og velforeningen er positive.

Etter 20 års strid kan dette bli den endelige løsningen for Sotahjørnet på Vålerenga. Nå skal alle de gamle bygningene mot gaten få stå. Illustrasjon: Link arkitektur

Hilde Lundgaard
Journalist

03.02.2023 09:48 | Oppdatert 03.02.2023 17:41

Nyhetsbrev: Vink til helgen

Hver uke forteller vi deg hva som skjer i Oslo i helgen. Vi deler ferske tips til gode spisesteder, kule opplevelser og ting å finne på, i byen og i Marka.

Den legendariske Sota-kiosken er blitt et symbol på kampen om bevaring av Vålerenga. Og for mange, på at Obos er en kynisk, brutal utbygger.

Boliggiganten har nemlig møtt knallhard motstand for planene i området rundt den gamle kiosken. Allerede i 2004 ville Obos bygge et kontorbygg på syv etasjer, noe som utløste en storm av protester.

Artikkelen fortsetter under annonsen

I 2020 lanserte de planen om blokker i opptil åtte etasjer og rekkehus på tre etasjer. Bygningen som en gang huset Norges første skismurningsfabrikk og deler av den gamle møbelfabrikken Saxo, skulle rives.

Og kiosken? Den skulle flyttes.

Slik var hjørnet mot Sotahjørnet i Obos plan fra 2020. Illustrasjon: Link arkitektur

Nedskalerte kraftig

Forslaget provoserte ikke bare naboene. Byantikvaren mente samtlige bygninger i industriområdet måtte bevares.

Obos gikk i tenkeboksen. Og i fjor sommer lanserte de et kraftig nedskalert forslag:

Blokkene mot Strømsveien var erstattet med noe lavere hus lenger inn på tomten. De hadde saltak og skulle være bedre tilpasset den gamle Vålerenga-bebyggelsen.

Antall boliger var nesten halvert. Et offentlig grøntområde på 400m² var lagt inn.

- Vi burde lyttet litt bedre. Vi prioriterte utvikling for høyt og ser nå at prosjektet ikke var godt nok tilpasset nabolaget, sa utviklingsdirektør Geir Graff-Kallevåg da.

I kjelleren på denne bygningene lå i sin tid skismurningsfabrikken Bratlie. Den skal nå bevares - og bli til to boliger. Foto: Stein J. Bjørge

Det blir en blanding av nye og gamle bygninger inne på boligområdet. Illustrasjon: Link arkitektur

Illustrasjon: Link arkitektur

Massivt ønske om bevaring

Men igjen ble det motbør både fra Plan- og bygningsetaten og nærmiljøet:

Da saken var til offentlig ettersyn kom det nærmere 60 innspill.

- Vi så at det var et massivt ønske om også å bevare bygningen der det var skismurningsfabrikk, sier Graff-Kallevåg.

Den tidligere skismurningsfabrikken sett fra nedsiden av Etterstadgata. Den skal etter planen bli til to boliger. *Illustrasjon: Link arkitektur*

Det ville i så fall innebære at de planlagte rekkehusene mot Etterstadgata ikke blir bygget.

Obos gikk nok en gang i tenkeboksen. Der kom de til at det er mulig å få til nesten like mange boliger selv om den gamle bygningen får stå. Da må blokken inne på området få en ekstra, syvende etasje.

Artikkelen fortsetter under annonsen

I tillegg fjerner de en p-kjeller som ville spist mye av uteområdene.

- Vi tror vi har funnet en god løsning der balansen mellom utvikling og vern blir bra, sier Graff-Kallevåg.

Så tar han litt selvkritikk:

- Vi burde hatt øret tettere mot bakken tidligere i prosessen.

Alle de gamle bygningene på eiendommen skal nå få stå. Denne håper naboene kan bli et nabolagshus. *Illustrasjon: Link arkitektur*

Fornøyde naboer

Leder i Vålerenga vel, Hege Stensrud Høsøien, har jobbet med saken i årevis. Nå er hun glad for at kampen ser ut til å være vunnet.

- Vi er veldig fornøyde nå. Dette er svært gode nyheter for oss, sier hun og tilføyer:

- Vi er glade for den gode dialogen i siste fase med Obos.

I likhet med Obos, mener hun prosjektet er blitt bedre for alle: Vålerengas befolkning får beholde den gamle historiske bebyggelsen de er så glade i. Deler av byggene vil kunne brukes av nabolaget.

- Men det blir også bedre for de som skal flytte inn. Bedre grøntområder og barrieren ved p-anlegget er fjernet.

- Så det nytter å engasjere seg?

- Ja. Men det er avgjørende å komme i dialog med utbygger. Og vi har holdt ut lenge.